

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 1–2 (396–397), година XXVIII

22 февруари 2010 година

ТРИ НОВИ СПЕЦИАЛНОСТИ И 5% РЪСТ НА ПРИЕМА

За учебната 2010–2011 година Пловдивският университет обогатява палитрата от специалности с три нови – *Английски език и физика* (Филологически факултет), *Биология и физика* (Биологически факултет) и *Социална антропология* (Философско-исторически факултет). В рамките на специалност *Приложна лингвистика* се откриват няколко нови комбинации от езици.

Сред останалите новости трябва да споменем заявката на Педагогическия факултет за 120 магистри по психология, чиято издръжка да е финансирана от държавата. Одобрено е разкриването на специалност *Туризм* във филиала в Кърджали – досе-

га имаше само в Смолян, но необходимостта от такива специалисти в региона предопредели тази стъпка.

За следващата учебна година заявеният общ брой на първокурсниците в университета, филиалите и колежа бележи 5% ръст спрямо настоящата. Това увеличаване идва от бройките за новите специалности, спомнатите магистри по психология и увеличеният прием за специалност *Право* и специалността *Туризм* в Кърджали. В досега съществуващите бакалавърски специалности броят на заявените студенти за новата учебна година се припокрива почти изцяло.

Проф. дбн Иван Минков получи награда „Питагор“

Националната награда за наука „Питагор“ за колектив с най-много привлечени средства от национални и международни проекти бе връчена на проф. дбн Иван Минков от Пловдивския университет. През последните три години проф. Минков е участник и координатор в повече от 7 научни проекта, финансирани чрез различни източници, основно Седма рамкова програма и Фонд „Научни изследвания“. През 2009 г. проф. Минков печели специализиран конкурс на Европейската комисия за изграждането на Регионален център

в областта на хранителните биотехнологии на обща стойност 2,2 млн. евро. От проектна дейност проф. Минков и научният колектив на Геномния център привличат значителни финансови и материални ресурси, възлизащи на почти 9 млн. лева.

Предлагаме ви интервю с проф. Минков, в което ще се запознаете с неговите виждания как се печелят проекти, какво е бъдещето на българската наука и в частност на науката в Пловдивския университет.

➔ на стр. 2

Проф. Емилия Рангелова беше наградена с почетния знак и диплом на Пловдивския университет за принос в развитието на Педагогическия факултет на ПУ и на педагогическата наука в България. Високото отличие се присъжда по предложение на Педагогическия факултет и беше връчено от ректора проф. Иван Куцаров на тържествена церемония, състояла се на 15 февруари в 6. аудитория.

В Броя ще прочетете

- ❖ 80 ГОДИНИ ОТ ПРОВЕЖДАНЕТО НА ПЪРВИЯ СЛАВИСТИЧЕН КОНГРЕС
- ❖ МАГИЯТА НА ЛАТЕРАЛНОТО МИСЛЕНЕ
- ❖ ПЛОВДИВ В СПОМЕНИТЕ НА ШЕСТ ВИДНИ БЪЛГАРСКИ ВЪЗРОЖДЕНЦИ
- ❖ ВЛАДИМИР ЯНЕВ ЗА НОВАТА СИ КНИГА „НА ГРАНИЦАТА С БЕЗГРАНИЧНОТО“

Проф. Иван Минков: Науката да бъде неразделна част от образованието

➔ от стр. 1

– Проф. Минков, честита награда „Питагор“ на вас лично и на екипа! Това е голямо и заслужено признание – какво стои зад получената награда?

– Двадесет години работа. През 1989, почти на Коледа, станах ръководител на катедра „Физиология на растенията“ с около 6-7 души. Може да звучи идеалистично, или че си го измислям сега, но си поставих две задачи – да събирам кадърни млади хора и да насоча работата на катедрата в посока засилване на научната работа и то в областта на молекулярната биология. Тогава това звучеше утопично, защото науката беше основно в БАН и донякъде в СУ, а освен това изследванията в областта на микробиологията изискват критична маса хора, която ние със сигурност няхаме. Използвайки основно програмата TEMPUS по това време (тогава пак имахме много средства ☺), успяхме да разпратим млади хора по европейските университети да се обучават – кой за 6 месеца, кой за година, че и за две... Известна част останаха (около 20-ина процента), но останалите и сега са тук. Другата стратегия беше да се подготвят доктори на всяка цена – съвместно с други групи, в други европейски университети, в катедрата. В резултат на това досега в катедрата са защитили 16 доктори, от които само 4 заминаха за чужбина; двама от тях защитиха и големи докторски дисертации. Постепенно оборудването ни се подобри, финансирането – също, както и заплащането на хората. Това задържа млади хора в катедрата и сега тя е многократно по-голяма от 1989 г. В момента обучаваме 11 докторанти.

– Вие от години призовавате към активно разработване на проекти, национален координатор сте на 7-ма рамкова програма. Каква е рецептата да се подготвят печеливши проекти – 9 милиона лева звучат внушително не само за България?

– Rezeptата е проста и проистича от казаното по-горе – трябва добре подготвени хора. Основният принцип на подбора е „самоубийствен“ – избираш хора, които имат перспектива да станат по-добри от теб и да те заместят – сега имам поне 5-6 такива.

Проф. Иван Минков

Разбира се, ориентировката на научните изследвания трябва да е подходяща – молекулярната биология и растителните биотехнологии от дълги години са хит на научния „пазар“ и се финансират солидно. Трябва да имаш партньори в Европа; смело мога да кажа, че сега имаме партньори в почти всяка европейска страна – от страните членки, Западните Балкани, Турция, Израел. Така не е никак трудно бързо да се създаде група за кандидатстване или да се присъединиш към вече подготвен проект. Първоначално, в 6-та рамкова програма, използвахме по-лесния вариант – да участваме като партньори, но в последно време правим и собствени проекти. Най-големият ни проект – от 7-ма рамкова програма (почти 5 милиона лева), е написан от нас и цялата сума е за ПУ. Разбира се, работата ми на национално контактно лице по 5-та и 6-та рамкова програма ми помогна много, защото, за да кандидатстваш успешно, е необходимо да се усвоят доста тънкости, особено в джунглата на администрирането и финансовите правила на програмите. Лобирането също е от голямо значение. А иначе, както казва Остап Бендер, „парите се търкаляха по пътя – само трябваше да се наведе и да ги взема – виж, даже не са се напращили...“ ☺. Разбира се, това звучи доста самоуверено, но в Европа има десетки научни програми (само рамковата програма е около 54 милиарда евро за 7 години (до 2013)). В много случаи се търсят партньори за даден проект и не могат да се намерят (често и от България). Но все пак за печеленето на големи проекти се искат големи и силни колективи.

– Как виждате развитието на българската наука и в частност развитието на научната дейност в университетите на фона на промените в Закона за научните степени и звания, реформите в БАН, „изтичането на мозъци“ и отливът на млади кадри?

– Има няколко основни неща, които трябва да се променят:

1. Университетите да станат основно място за развитие на науката.

2. Университетите трябва да развият собствена структура за организация на науката – например като формират научни институти, в които да се води основно научна работа, но които могат да са от сериозна полза и за обучението. Те ще бъдат изцяло на проектно финансиране и ще могат да привличат много учени в състава си, особено ако имат добро финансиране.

3. Обучението в университетите трябва плътнo да се свърже с научните изследвания, за да можем да произвеждаме кадърни кадри. Не е страшно, че някои могат да заминат в чужбина, важно е да са добре подготвени.

4. Научните степени трябва да се дават от самите научни организации. Асистентите трябва да започват само с докторска степен. Договорите във ВУЗ и научните институти трябва да са временни и да зависят от атестация. Научната работа в университетите трябва да се отчита както и учебната – за това трябва да се създаде нова организация на работа и да се променят правилниците на ВУ.

5. Финансирането на ВУЗ и институтите на БАН трябва да се промени драстично и трябва плътнo да следва научните резултати. Науката наистина трябва да стане част от образованието – без добра наука няма добро образование.

Млади кадри винаги има, но трябва да се намерят, спечелят и привлекат за каузата. Тук масовостта не е от значение – от всеки випуск, ако се избират по 1-2 кадърни млади хора, е напълно достатъчно. Трябва и да има добра научна инфраструктура – да ги задържи, както и добро (сравнително) заплащане. При нас има от всичко, но е резултат на 20-годишен труд.

– Вие сте функционален декан по науката в Пловдивския университет. Каква е политиката на нашия университет в стимулирането на научната дейност?

– Университетът няма ясна политика по стимулиране на научната дейност. В известна степен в тази насока се използва Националната стратегия за наука, доколкото я има. Основните добри резултати от научните изследвания са по-скоро индивидуални изпълнения на не много голям брой хора, отколкото масова дейност, каквато трябва да са. Сегашната насоченост на нашия университет е в учебната работа и на научната не се обръща сериозно внимание, да ме прощава ръководството. Науката трябва да стане сериозен приоритет, за да може ПУ да се подготви за предстоящите (не много далеч) промени. Мисля, че при сегашните темпове, основно би ни засегнала промяната във финансирането. Сега на университетите целево се превеждат средства за научна работа, а утре самият бюджет за обучение ще е плътнo свързан с научните резултати. Тук състезанието е кои университети ще станат „научни“, за да получат по-голямо финансиране. Засега с това звание се кичат (не без основание) 3-4 университета – СУ, ТУ, МА и ХМУ – всичките от София.

Една от насоките за стимулиране на научната работа както в национален мащаб, така и в университетите е целевото подпомагане на младите учени. Може да прозвучи кошунствено, но това е много вредно за тях, пък и е своеобразна дискриминация. Много скоро европейската комисия ще ни накара да изхвърлим понятието млади учени до 35 години по същата причина. Освен това погрешно се смята, че дребното финансиране на млад човек, току-що започнал работа, ще му помогне включването в добър колектив и под добро ръководство, отколкото малък самостоятелен грант. Разбира се, това може да е полезно в хуманитарната област, но при всички положения не е в природонаучната.

Въпросите зададе Тильо Тилев

Развитие на научния потенциал за 2009 г.

Получили научно звание „професор“

1. Никола Андреев Манев – Юридически факултет;
2. Георги Петров Пенчев – Юридически факултет;
3. Малина Николова Новкиришка – Юридически факултет;
4. Георги Атанасов Тотков – Факултет по математика и информатика;
5. Веселин Костов Василев – Педагогически факултет;
6. Янко Ангелов Коларов – Педагогически факултет.

Получили научно звание „доцент“

1. Анелия Михайлова Стоянова – Биологически факултет;
2. Красимир Цанков Стойчев – Физически факултет;
3. Иво Ангелов Христов – Философско-исторически факултет;
4. Желязка Димитрова Райкова – Физически факултет;
5. Гинка Атанасова Антова – Химически факултет;
6. Веселин Иванов Койчев – Педагогически факултет;
7. Виолета Миленкова Стефанова – Химически факултет;
8. Екатерина Симеонова Писанова – Физически факултет;
9. Алексей Илиев Петров – Факултет по икономически и социални науки;
10. Теменужка Пенева Пенева – Факултет по математика и информатика;
11. Елена Стоянова Събева – Педагогически факултет;
12. Михаил Николов Проданов – Педагогически факултет;
13. Стоян Илиев Чиликов – Философско-исторически факултет.

Получили научна степен „доктор“

1. Валентина Стойчева Маргаритова – Педагогически факултет;
2. Снежана Георгиева Христова-Краева –
Факултет по математика и информатика;
3. Любомир Илиев Христов – Философско-исторически факултет;
4. Васил Борисов Милушев – Факултет по математика и информатика.

Получили образователна и научна степен „доктор“

1. Теодора Петрова Ирикова – Биологически факултет;
2. Коста Андреев Гъров – Факултет по математика и информатика;
3. Галина Мирчева Илиева – Факултет по икономически и социални науки;
4. Борян Георгиев Янев – Филологически факултет;
5. Софка Илиева Станчева – Педагогически факултет;
6. Атанас Спасов Манчоров – Филологически факултет;
7. Мария Стоянова Петрова – Философско – исторически факултет;
8. Ярослава Димитрова Генова – Юридически факултет;
9. Яна Божинова Янкова – Педагогически факултет;
10. Марта Костадинова Теофилова – Факултет по математика и информатика;
11. Дилян Георгиев Георгиев – Биологически факултет;
12. Слави Атанасов Тинешев – Биологически факултет;
13. Весела Христова Антонова-Гогова – Филологически факултет;
14. Дойчин Тодоров Бояджиев – Факултет по математика и информатика;
15. Теодора Събева Филипова – Юридически факултет;
16. Гертана Ганева Захманова – Биологически факултет;
17. Милена Лъчезарова Костова – Биологически факултет;
18. Таня Янкова Маджарова – Филологически факултет;
19. Боян Тодоров Георгиев – Юридически факултет;
20. Соня Красиминова Александрова – Филологически факултет;
21. Атанаска Тенчева Георгиева – Факултет по математика и информатика.

Студентски литературен конкурс за поезия и проза

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:

ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;

ПРОЗА – до три разказа.

За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три парични награди.

В конкурса могат да участват всички студенти от Пловдивския университет, които не са по-възрастни от 35 години. Материалите трябва да бъдат напечатани в два екземпляра (на тях да са написани трите имена на студента, специалността и курса, e-mail, както и телефон, ако желаете).

Крайният срок за получаване на творбите е 30 април 2010 година на адрес: Пловдив, 4000, ул. „Цар Асен“ №24, в. „Пловдивски университет“ или направо в редакцията (първата барака в южния двор на ректората), всеки работен ден от 10 до 14 часа. Отчитането на резултатите ще бъде около 24 май 2010 г.

Наградените и някои от непремираните творби, направили добро впечатление на журито, ще бъдат отпечатани на страниците на вестника.

Мобилен семинар за студенти и учители

По инициатива на доц. д-р Соня Райчева бе осъществен пътуващ филологически семинар. Лекторът по методика на литературното обучение покани студенти и базови учители от Пловдив на познавателна екскурзия в Смолян през декември. За функцията на диалектите в образователния процес и ролята на писателя родопчанин Николай Хайтов говори повече от три часа пловдивските филолози със свои колеги от Смолян и областта. Диалектите са сред знаците на националната ни културна идентичност и правилният подход при използването им с художественоезикова цел умножава смисловите параметри на произведението, обобщиха филолозите. Диалектните състояния са и един вид базис в съпоставката между книжовноезиково и диалектно, което спомага в овладя-

ването на кодифицираните варианти, изразиха мнение лингвисти.

В двудневната си визита пловдивските филолози споделяха, че Родопите с цялата си символика от слово и мъдрост провокират у твореца и изследователите му разгърнати перспективи в интерпретативните търсения.

Това мнение се затвърди и след посещението в Историческия музей – Смолян, където традиционната култура на родопчани – история, етнография и багри от фолклорно майсторство, примамливо разхожда наблюдателя си из дълбините на българската локална автентичност.

Пътуващият семинар е замислен като традиционно случващо се събитие с нетрадиционни техники в диалога между участниците, подчерта доц. д-р Соня Райчева.

Тенчо ДЕРЕКУВЛИЕВ

От Вавилонската кула до третото хилядолетие

Гл. ас. д-р Атанаска ТОШЕВА

Най-младата езикова група в индоевропейското семейство са славянските езици. Техният праезик, който езиковедите наричат праславянски, започва да губи единството си твърде късно, едва в средата на I хилядолетие от н. е. Преди това нашите предци са били един народ, използвали са много близки говори и са живели някъде в Централна или Източна Европа.

Специалистите – лингвисти и историци – и до сега спорят за прародината на славяните до момента на тяхното разселване и обособяването им като отделни народи и езици. Според едни тя се е намирала между Висла и средното течение на Днепър, за други – между Висла на изток и Одер на запад. Сега много от учените считат, че първоначално славяните са обитавали Панония и средното течение на Дунав, откъдето са се отправили на север и изток. Като едно от доказателствата за присъствието им в Централна Европа се сочат лексикалните паралели в славянските и езиците в Западна Европа. Най-старите писмени паметници са написани на старобългарски през X в. – Кирило-Методиевият старобългарски език е първият книжовен славянски език, който оказва влияние върху възникването на другите славянски книжовни езици и на богатата книжнина. Някога, в далечни времена в северната част на днешна Германия са живели многобройни и могъщи славянски племена. Само един от техните диалекти – полабският (от името на река Елба, Лаба по славянски) е стигнал до нас в няколко текста, записани в края на XVII – началото на XVIII век.

Най-близки до славянските езици по лексика и граматичен строеж са езиците от балтийската група – съвременните литовски и латвийски и изчезналият пруски (старопруски) език. Това е дало основание на някои лингвисти да предположат наличието на балто-славянска езикова общност и общ праезик, който впоследствие се разделя на две – балтийски и славянски.

В индоевропейското езиково семейство могат да бъдат обособени още гръцка и арменска езикови групи, представени от съвременните гръцки и арменски език и мъртвите старогръцки и

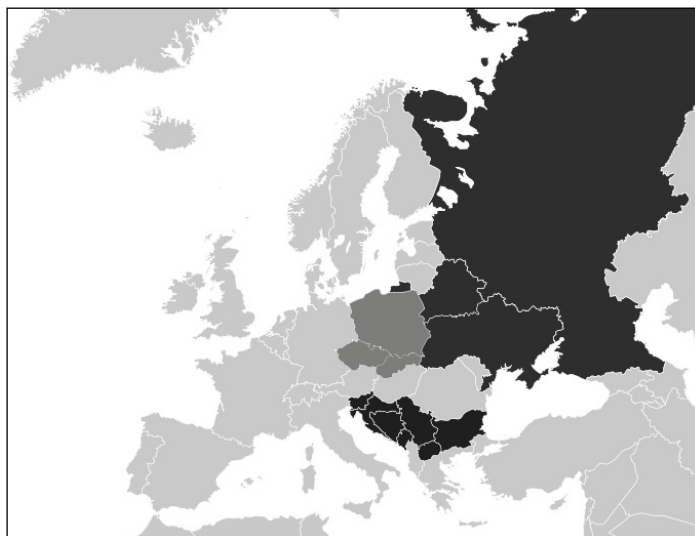
Продължение от предишния брой

е доказано.

Успехите на сравнително-историческото изучаване на редица езикови семейства дават възможност на лингвистите да отидат още по-назад във времето и историята на езиците и да поста-

струкцията на езиковата история на човечеството. Твърде е вероятно носителите на ностратическия праезик да са принадлежали към европеидната раса и да са обитавали териториите на Източна Европа и съседните ѝ райони на Азия. Впоследствие в резултат на миграция предците на съвременните алтайски народи са се предвиждали далече на изток, достигайки бреговете на Тихия океан; дравидите през 4 – 3 хилядолетие са се преселили на територията на Индустан. Предците на грузинците са се установили в Кавказ, а носителите на семитско-хамитските езици са се предвиждали още по-на юг, достигайки Арабския полуостров и Северна Африка. Праиндоевропейците и прауралците са останали вероятно на първоначалните си територии. По време на преселението е ставало смесване на носителите на ностратически езици с местното население, в резултат на което са се образували тези езикови семейства, които днес влизат в състава на ностратическото макросемейство.

Закономерно възниква въпросът, възможно ли е да отидем още по-назад в миналото на езиците? Както е известно, биологичният вид *Homo sapiens* се е формирал в интервала от 60 до 40 хиляди години пр. н. е. Приблизително по това време се появяват и първите езици. Как са се развивали те до 13 – 11 хилядолетие пр. н. е. може да се съди досега само хипотетично. И такива хипотези вече се появяват. Посочва се определена връзка между ностратическото макросемейство и всички езици на тропическа Африка с изключение на бушменските и хотентотските езици. Следващото крупно обединение, родството на което обаче не е окончателно доказано, включва северокавказките, енисейските, сино-тибетските езици, а така също езиците на някои индиански народи в Аляска и Канада, наречени на-дене. Предполага се, че останалите индианци може да са говорили на единен праезик (америндски) някъде в днешна Северна Америка

Разпространение на славянските езици в Европа

староарменски. Глинените плочки с линейно писмо Б са първите писмени документи на гръцки език, написани 500 години преди поемите на Омир. Те идват от архивите на микенските дворци, които са били административни, икономически и религиозни центрове на големи територии. Носители на близки до гръцките арийски (индоирански) индоевропейски диалекти от II хилядолетие пр. н. е. вече са обитавали Близкия Изток, за което свидетелстват месопотамски арийски думи и имена в предноазиатските писмени паметници. По фрагментарни надписи и отделни думи (глоси) се съди за отдавна изчезнали езици като фригийския, показващ голяма близост до гръцкия и арменския език, тракийски и илирийски, свързвани хипотетично със съвременния албански език, принадлежността на който към индоевропейското семейство не е напълно установена, а така също и на цели групи езици като анатолийската, включваща хетски и някои други изчезнали езици. Учените се опитват да причислят към тази група и езика на етруските, но родството му с анатолийските езици все още не

вят въпроса за наличието на големи езикови общности – макросемейства. Първата научно обоснована теория за обединение на индоевропейските езици заедно с уралските (сред които са угрофинските), алтайските (тюркските езици, корейски, японски и др.), афразийските (семито-хамитските езици – писмеността на Древен Египет и наследилият я коптски език), картвелските (сред които грузински), дравидските и някои други езици в едно т. н. ностратическо (от лат. „наш“, „общ“) макросемейство се появява едва през 60-те години на XX в. Лингвистичната „машина на времето“ (досега са установени 1200 лексикални съпадения, отделни паралели се наблюдават и в граматиката – напр. ностр. *ka като умалителна наставка при имената: картв. *k/ak/ik (груз. *tamiko* ‘татко’), индоевр. *k- (др.-инд. *asvaka* ‘конче’, рус. *мыш-к* – ‘мишка’), урал. *kka/kka (фин. *vasikka* ‘теленце’, ненецк. *jaxako* ‘рекичка’), алт. *ka/*ka (якут. *adakam* ‘моят татко’) ни отвежда до 13 – 11 хилядолетие пр. н. е., времето на съществуването на ностратическия праезик, предела, достигнат засега, в рекон-

80 години от провеждането на Първия славистичен конгрес

На 16 декември 2009 г. членовете на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“ под ръководството на доц. д-р Красимира Чакърова отбелязаха 80-годишнината от провеждането на Първия международен славистичен конгрес (Прага, 1929 г.). На организираната от тях презентация бяха представени историята на конгреса, любопитни факти около провеждането му, изтъкнати участници в него и дискутираните от тях проблеми.

Не е случаен фактът, че Първият славистичен конгрес се състои именно през 1929 г. Това е период на усилен процес на обособяване на славянските страни и развитие на техните езици. Като естествено продължение на тази тенденция се явява и нуждата от форум, на който да бъдат обсъждани актуални лингвистични, литературоведски и фолклористични проблеми, да се изгради връзка между учените, работещи в сферата на славянознанието. Повод за провеждане на конгреса е годишнината на Йозеф Добровски, но впоследствие форумът се превръща в традиция. До днес продължава да се провежда веднъж на всеки 4 години, като прекъсване се е наложило единствено по време на Втората световна война.

Участие на конгреса в Прага вземат делегации както от славянски, така и от неславянски държави, доказателство за нарасналото значение на славистиката в световен мащаб. Те бяха представени от организаторите чрез мултимедийни презентации. Оживена дискусия сред присъстващите предизвика докладът на Тания Пеева, студентка от II-ри курс,

Участниците в семинара заедно с някои от гостите

Българска филология, посветен на българското участие на конгреса. Тя изложи непознати до този момент факти и изрази своето виждане за представянето на делегацията ни. Български делегат в Прага е бил и академик Стефан Младенов, чиято 130-годишнина от рождението ще отбележат членовете на лингвистичния клуб през 2010 г.

Бе обсъден приносът на славистите Роман Якобсон, Александър Пешковски, Николай Державин, Кажимеж Нич, Вилем Матезиус, Макс Фасмер и Николай Трубецкой. На участниците в семинара беше представен Пражкия лингвистичен кръжок и същността на пражките тези.

Докладите и мултимедийните презентации за семинара подготвиха Десислава Крушарова, Десислава Димитрова, Тания Пеева, Елица Миланова, Иво Ганчев, Пламен Балчев, Енчо Тилев, а водещ бе съпредседателят на клуба Тенчо Дече-

кювлиев.

Студенти и преподаватели от Филологическия факултет уважиха събитието в 7. аудитория. Проф. д-р Диана Иванова, доц. д-р Дарина Дончева, доц. д-р Константин Куцаров, доц. д-р Елена Гетова, гл. ас. д-р Иванка Гайдаджиева, гл. ас. д-р Атанаска Тошева и ст. ас. д-р Милена Стойкова подкрепиха инициаторите. Специални гости на семинара бяха председателят на Българския национален комитет на славистите чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев и ректорът на Пловдивския университет проф. д-р Иван Куцаров, преподавател по история на българистиката и славистиката и автор на монографията „Славяните и славянската филология“. „Професионално направено“ – подчерта чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев и посочи, че славистиката е необходима преди всичко на славянските народи и в съвременното се разширява нейното

значение във връзка с тенденциите да бъдат подготвяни специалисти преводачи с оглед на новата геополитическа ситуация.

Задачата на славистичните конгреси е да се прави преглед на достиженията в периода между два конгреса, каза още проф. Бояджиев.

„Вие възкресихте началото на организираната славистика. Приветствам ви!“ – с тези думи проф. д-р Иван Куцаров започна обръщението си. Синтезирано той припомни важни събития от историята на конгресите и добави, че интересът към българския език в световните славистични центрове е огромен.

Младите филолози от лингвистичната формация предвиждат през 2010 няколко открити презентации по актуални теми от езикознанието.

Елица Миланова, Пламен Балчев, Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“

➔ от стр. 4

около 12 хиляди години пр. н. е. Освен това първо преселение не е изключена възможността и за по-късна миграция на народите в Америка както през Тихия, така и през Атлантическия океан. Езиците на австралийските аборигени също се причисляват към тази голяма езикова общност, тук според някои хипотези се включва и езикът на баските в Испания като наследници на коренното доиндоевропейско население от епохата на Стоунхендж. Неясни засега остават генетичните връзки с многобройните папуаски езици (повече от 700 на брой), образувачи по мнението на изследователите единно индо-тихоокеанско макросемейство, а така също с някои други езици в Южна и Югоизточна Азия, обединени от своя страна в друго макросемейство – австро-тайско.

От Вавилонската кула...

Сергей Старостин, един от най-видните руски лингвисти, в последните години предложи и друга хипотеза, стъпвайки върху теорията за праезика. Според него именно т. нар. „борейски език“, обединяващ китайски, шумерски, баски и други езици, привидно максимално раздалечени географски, е хипотетичният праезик, на който са говорили множество езикови семейства от цялото северно полукулобо на планетата, които имат потенциални паралели в америндското и в някои други африкански езикови семейства.

Теорията за различните праезици (езикови макросемейства), създадена на основата на сравнителното (дълбочинно) езикознание, се подкрепя от данните

на съвременната сравнителна генетика. Колектив начело с Л. Л. Кавали-Сфорца доказва, че при народите, говорещи на различни езици, но обединени в едно макросемейство, има близък генофонд и следователно общ произход. Съгласно тази генетична реконструкция нашите далечни предци преди около 40 000 години са тръгнали от района на Африка, съответстващ на съвременна Етиопия и Сомалия по посока на Арабския полуостров, Индия и Югоизточна Азия. В продължение примерно на 10 000 години това движение ги отвежда в Австралия, островите на Тихия океан и Америка. Друга част от преселниците в централна Евразия, където те пристигат от юг, се отправя на Запад и постепенно

завладява Европа, унищожавайки намиращите се там и в Близкия Изток неандерталци. С тази схема на разселение, получена от генетиците, се съгласува лингвистичната хипотеза за древното далечно родство на по-голямата част от съществуващите езици. Към общите вероятно за повечето езици от Евразия думи бихме могли да отнесем думата, от която идва бълг. „име“, англ. „name“; в старокитайски, реконструиран по косвени данни, тази дума е звучала като „мин“. Така е и в тибетски, който е родствен на китайския, в редица угро-фински езици, в семитски. За такива думи с голяма вероятност може да се предположи, че са остатъци от „езика на Адам и Ева“. Иначе казано, отново възниква един от старите въпроси в лингвистиката: Какъв е бил първоначалният език на човечеството?

Следва

Магията на латералното мислене

Цветелина МАНТАРОВА

Георги ТОСКОВ

Д-р Едуард де Боно е водещ авторитет и специалист в областта на творческото мислене и провеждането на обучения за развитие на мисленето като умение. Дори и днес той продължава да посвещава своя живот в търсенето на инструментариум за творческо мислене, както и създаването на различни стратегии за неговото развиване и усъвършенстване.

Неговият подход е известен като латерално мислене, тоест странично, нешаблонно, нестандартно мислене, което излиза извън рамките на стереотипните и обичайни начини за разглеждане на проблемите и се стреми към генерирането на нови и алтернативни решения. Латералното мислене се противопоставя на традиционното (стандартно, вертикално) мислене.

Традиционното мислене е свързано с логичен и рационален анализ на проблеми, съждения и спорове. В стабилния свят това е достатъчно, за да се определят стандартни ситуации и да се прилага към тях изпитани стандартни решения. В динамично изменящия се свят, който е изпълнен с хаотични и непредсказуеми събития, стандартните решения може да бъдат неадекватни. Това подтиква Де Боно да открие латералното мислене, което е творческо и конструктивно. Латералното мислене се основава на концепцията, че за разрешаването на даден проблем е необходим необичаен или нелогичен начин на мислене, както и използването на индиректна и нетрадиционна логика, придружена с малко въображение. Когато мислим по латерален начин, ние продължаваме да създаваме и търсим нови и нови идеи, дори и след като създадем като краен продукт едно перспективно и полезно за конкретната ситуация решение.

Традиционно мислещите хора винаги се стремят да се движат в правилната посока, като целят всеки ход, който правят, да бъде логически свързан с предишния, както и да следва един последователен и разумен план на действие. За разлика от тях, латералните мислители могат да се отклоняват по различни направления, търсейки твор-

чески решения, като освен това си позволяват допускането на грешки, ако това е нужно, за да се окажат прави накрая и да постигнат желаните резултат. Нестандартно мислещите хора дори изследват някои на пръв поглед неуместни и странични факти и идеи, докато вертикалните мислители изолират всяка подобна алогична информация.

Във връзка с механизма на действие на латералното мислене ви представям една история, чийто създател е самият проф. Едуард де Боно, която разкрива същността и концепцията на термина латерално мислене.

Приказка за латералното мислене

Пред много, много години, ако даден човек дължал пари някому, можело да бъде хвърлен в затвора.

Имало едно време един лондонски търговец, имал нещастieto да дължи значителна сума на един лихвар. Същият този лихвар, стар и грозен човек, бил привлечен от красотата на младата дъщеря на търговеца. Така предложил на баща ѝ да сключат сделка. Казал, че ще опрости изцяло дълга му, ако в замяна се ожени за прекрасната девойка.

Търговецът и дъщеря му били ужасени от предложението. Тогава лукавият лихвар предложил да оставят на Случайността да реши съдбата им. Той им казал, че ще сложи едно черно и едно бяло камъче в

празна кесия и след това момичето ще трябва да извади едно от камъчетата. Ако тя избере черното камъче, ще стане негов съпруга и дългът на баща ѝ ще бъде опростен. Ако избере бялото камъче, ще остане при баща си и той вече няма да дължи нищо на лихваря. Но ако девойката откаже да извади камъче от кесията, баща ѝ ще бъде вкаран в затвора, а тя ще умре от глад.

Търговецът с неохота приел сделката. Тримата герои отишли до една пътечка, обсапана с камъни, която се намирала в градината на търговеца, и там лихварят се навел, за да вземе две камъчета. Докато слагал камъчетата в кесията, момичето с ужас забелязало, че той бил хванал две черни камъчета и ги пуснал в кесията. След това лихварят помолил девойката да извади едно от тях, а изборът ѝ щял да реши нейната съдба и тази на баща ѝ.

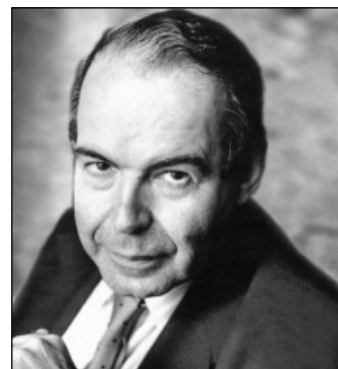
Представте си, че вие стоите на пътечката в

градината на търговеца. Какво бихте направили, ако бяхте на мястото на нещастното момиче? Ако трябва да я посъветвате, какво бихте ѝ предложили да направи?

Какъв тип мислене ще използвате, за да разрешите проблема? Може би вие сте от тези, които вярват, че един внимателен логически анализ би трябвало да разреши проблема, ако той действително има решение. Този тип мислене, както вече споменах, се описва като традиционно (стандартно, вертикално) мислене. Другият противоположен тип мислене е известното ни вече латерално мислене.

Вертикално мислещите хора не са от голяма полза

Д-р Едуард де Боно

за момичето в тази ситуация. Начинът, по който те биха я анализирали, предлага следните три възможности:

1. Момичето трябва да откаже да извади камъче.

2. Момичето трябва да покаже, че вътре в кесията и двете камъчета са черни и да разобличи лихваря в мошеничество.

3. Момичето трябва да вземе черното камъче и да се пожертва в името на баща си и неговото спасяване от затвора.

Нито едно от тези предложения не е от полза за търговеца и неговата дъщеря: ако момичето откаже да извади камъче, баща ѝ отива в затвора, а ако извади камъче, тогава ще трябва да се омъжи за лихваря.

Историята показва разликата между традиционно и латерално мислене. Традиционният тип мислители обръщат внимание на факта, че момичето трябва да изтегли камъче. Докато хората, мислещи латерално, се концентрират върху това какво може да бъде сторено с камъчето, което е оставено настрана. Латералният тип мислещи хора се насочват към най-разумния поглед над ситуацията и чак тогава пристъпват рационално и внимателно към избора си. Този вид хора по-скоро държат да бъдат разгледани всички гледни точки, отколкото да приемат най-обещаващата и логична възможност.

Момичето от тази история за камъчетата вкарва своята ръка в кесията и изважда камъче. Ако си представим, че тя хване непохватно камъчето, без дори да го погледне,

За олимпиадата по олимпийски, или как да станеш „Морфолог на годината“

За дванадесета поредна година Филологическият факултет на Пловдивския университет и Лингвистичният клуб „Проф. Борис Симеонов“ проведоха общофакултетска олимпиада по морфология на съвременния български език. Това събитие за студентите и техните преподаватели българисти вече се превърна в утвърдена традиция, събирайки от година на година все повече желаещи да докажат себе си на морфологичното поприще.

Автор на идеята за провеждането на олимпиадата и главен организатор е доц. д-р Красимира Чакърова от Катедрата по български език и заедно с колегите си доц. д-р Константин Куцаров и гл. ас. Мария Павлова успяват да предадат на своите студенти състезателния дух и желанието за себедоказване.

Победител в олимпиадата и носител на званието „Морфолог на годината“ стана **Павлина Александрова** – студентка в трети курс по специалността „Български език и английски език“. На церемонията по награждаването, която се състоя на 13 януари 2010 г. в 8. аудитория, Павлина получи своята награда от доц. Красимира Чакърова и официално беше поканена за член на Лингвистичния клуб от съпредседателя на клуба Тенчо Дерекювлиев. Със същата поканата той се обърна и към другите отличени участници:

Втора награда: Гергана Василева (СФ) и Мина Колева (БЕНГРЕ)

Трета награда: Радост Никифорова (БЕНЕ) и Теодора Петрова (БФ)

Поощрителни награди:

Велена Ранкова (БЕАЕ)
Евелина Лухова (БЕАЕ)
Симеон Димчев (БЕНГРЕ)
Милена Иванова (БЕФЕ)
Елена Петрова (БЕИЕ)

За своите впечатления от

олимпиадата не е изпит и от него не зависи нашата съдба, но все пак го имаше. Може би защото всеки от нас беше вече заразен от помитащата сила на този състезателен дух, който всъщност ни превръща в тър-

Журито и отличените участници в олимпиадата по морфология

олимпиадата и олимпийския дух пожела да разкаже **Теодора Петрова** – носителката на трета награда:

Странен беше устремът, който, предполагам, всички ние изпитахме в онова ранно утро, и който накрая всеки от нас да преодолее солидната доза съботен мързел и да отбележи своето присъствие на олимпиадата по морфология в Пловдивския университет. Но ние го направихме и прилежно заехме своите места в 3. или 4. аудитория, където едва успяхме да намерим свободни места. Странна беше и голямата еуфория, голямото възлнение, пълнещо гърдите ни в очакване на заветните листове с нерешими задачи, които всеки трябва да преодолее и превърне в решими. Това възлнение беше почти необяснимо поради факта, че олим-

сеци и мислещи хора. Не мисля, че някой изпитваше озлобление, страх или каквито и да е негативни чувства към другия като потенциален конкурент за така оспорваната титла „Морфолог на годината“. В този смисъл олимпиадата не беше бойно поле, а по-скоро възможност да се запознаеш, да осъществиш контакт с други странни като теб хора, за които филологията не е само труднопроизносима дума. Олимпиадата ни даде възможност да срещнем други с подобни на нашите интереси и, малко или много, да осъществим тази заедност, към която всички се стремят.

Благодарим на доц. д-р Красимира Чакърова, на доц. д-р Константин Куцаров и гл. ас. Мария Павлова, на Лингвистичния клуб и на всички останали, съдействали за реализиране на

Морфологът на годината – Павлина Александрова

лингвистичното състезание, защото именно чрез подобни събития ние достигаем до това случване, което ни осмисля като способни същества, желаещи да изявят своите умения. И не мисля, че за някого от участниците трите часа, прекарани над листовите с морфологични задачи, бяха загубено време, най-малкото защото ни доведоха до много важни въпроси като този: „Каква е семантиката на термина транспозиция?“ – въпроси, без които нашето битие би било неопишимо празно. Това е шега, разбира се, но тази шега е и знак, че всеки от нас прие олимпиадата като едно приятно преживяване, в което можеш да научиш нещо повече, да покажеш знания, да се скриеш от зоркото око на квесторите, но най-вече за да осъществиш контакти с други твои връстници, които също като теб са дошли, за да защитят достойно това странно същество Филолога.

Енчо Тилев,
Лингвистичен клуб
„Проф. Борис Симеонов“

➔ от стр. 6

може да го изпусне уж случайно на земята, където то със сигурност ще се изгуби сред другите.

„О, колко съм непохватна“ – казало момичето, „но това няма значение – ако погледнете в кесията, Вие ще можете да кажете кое камъче съм извадила, съдейки по цвета на това, което е останало вътре в нея“.

Тъй като лихварят в тази история не посмял да при-

Магията на латералното...

знае за нечестната си постъпка, героите в нея трябвало да допуснат, че красивата девойка е извадила бялото камъче, защото това, което останало в кесията, било черно на цвят. По този начин, използвайки т. нар. латерално мислене, момичето променя напълно начина, по който изглежда една на пръв поглед невъзможна за разрешение ситуация в напълно благоприятна такава. Дъщеря-

та на търговеца дори в този случай се оказва в много поизгодна ситуация, отколкото ако лихварят наистина беше проявил честност и беше сложил по едно бяло и едно черно камъче в кесията, тъй като така тя щеше да има един единствен шанс да бъде спасена. А възможността, която дава това ново и креативно решение, гарантира напълно, че тя ще остане при своя баща

и в същото време дългът му ще бъде опростен.

Чрез тази история Едуард де Боно разкрива как магията на латералното мислене може да бъде прилагана в една реална и на пръв поглед неразрешима ситуация. Творчеството в този нов и необичаен механизъм на мислене преминава границите, поставени от логиката, и трансформира няколко неефективни и неблагоприятни решения в едно единствено, но ползотворно и продуктивно такова.

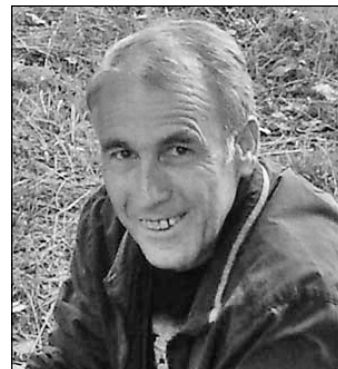
Кръстиха новооткрит вид на преподавател от Университета

Д-р Дилиан Георгиев е младасистент в катедра „Екология и опазване на околната среда“ към Биологическия факултет на ПУ. Неговите специалности са много и разнообразни – екология, териология (бозайници – един от най-добрите специалисти по видрата в България), хироптерология (прилепи), орнитология (птици) и малакология (мекотели). Във времето, когато не чете

камъни и водорасли, търсейки знайни и незнайни водни обитатели. За повечето хора такъв човек вероятно би им се сторил най-малкото странен, но под тази нетрадиционна фигура се крие един млад трудолюбив учен, открил десет нови за науката видове сладководни охлюви през последните две години.

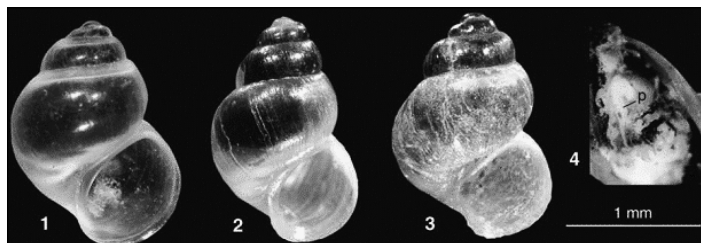
*Grossuana angeltskovii*¹ е сладководно охлювче, при-

Доц. д-р Ангел Цеков е възпитаник на Пловдивския университет (специалност „Биология и химия“). От 1977 г. е научен работник в Института по рибарство и аквакултура, занимава се с проблемите на изкуствено размножаване и отглеждане на стопанско значими видове риба. От 1997 г. работи върху приложенията на технологичните параметри при изкуствено размножаване и отглеждане на есетрови риби в България. Резултатите, получени досега, доказват успешното прилагане на тази технология. Първата специализирана ферма за есетра в страната получава хайвер от поколения, отглеждани в плен и успешно извежда възрастни екземпляри както за пазарните нужди, така и обратно в

Доц. Ангел Цеков

природата. Получени са добри резултати и при адаптиране на уловени в дивата природа възрастни екземпляри белуга и руска есетра. От 2006 г. се зачислява като доцент в катедра „Екология и опазване на околната среда“ при Биологическия факултет на ПУ.

Новият вид – *Grossuana angeltskovii* n. sp.

лекции и не води упражнения във факултета, може да го откриете в някоя пещера, заровен до ушите в кал и гуано, изследвайки пещерната фауна. Ако все пак е предпочел да остане под открито небе, вероятно е нагазил в някое поточе или изворче и търпеливо и внимателно обръща и оглежда

надлежащо към семейство Hydrobiidae, което живее в малки рекички и извори. Този миниатюрен воден обитател (размери 2x1.5 mm) е нов за науката вид, открит наскоро от д-р Георгиев в няколко находища в Западни Родопи и едно в долината на река Места. Новият вид е кръстен на доц. д-р Ангел

Цеков от катедра „Екология и ООС“, който открива охлювчето в топли извори до с. Мусомища (Благоевградско) през март 2009 г.

Това е голям жест на колегиалност, защото доц. Цеков е ихтиолог, един от най-добрите специалисти в България по аквакултура и изкуствено размножаване на стопанско значими видове (основно есетрови риби). Освен това е един от

най-обичаните и уважавани колеги в катедрата и преподавател в Биологическия факултет.

„За мен е голяма чест, че са кръстили един неизвестен за науката вид на мое име“, заяви скромно доц. Цеков. Така във витрината му с награди, грамоти и отличия ще се прибави и черупка от новия вид охлюв, носещ неговото име.

ИВЕЛИН МОЛЛОВ

Възползвайте се от възможностите за стаж, предоставени от AIESEC

Мая СЕЙМЕНСКА

В края на декември 2009 г. приключи успешно стажът на бразилския студент Фернандо Чиабаи Бенто в Пловдив. Възможността да посети нашата страна и да приложи на практика своите знания и умения му беше предоставена от най-голямата световна студентска организация AIESEC, която обхваща над 110 държави и 1700 университета. Приблизителният брой на членовете на световно ниво е 35 000. В България AIESEC

съществува от 20 години, като има съответно офиси в по-големите градове: София, Пловдив, Варна, Велико Търново, Благоевград, Свищов. В Пловдив организацията присъства от 7 години, а офисът ѝ се намира в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Като член на AIESEC-Бразилия в родното му място Vitória, Espírito Santo, дейността на Фернандо е в сферата на външните връзки (External Relations), също така взима участие в

Фернандо Бенто

подготовката и осъществяването на множество проекти и събития в организацията. През 2009 г. той приема предизвикателството да замине на стаж в чужбина и сред всички възможни варианти избира България. Фернандо споделя, че това, което го е привлякло тук, е полученото добро предложение за работа, която най-точно отговаря на представите му за успешна професионална реализация. Продължителността на

на стр. 9

Пловдив в спомените на шест видни български възрожденци

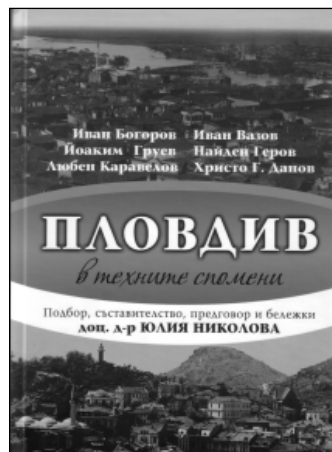
През месец декември тръгна към нейните читатели книгата „Пловдив в техните спомени“, която включва автобиографични текстове на Иван Богоров, Иван Вазов, Йоаким Груев, Найден Геров, Любен Каравелов и Христо Г. Данов. Подборът, съставителството, предговора и бележките са на доц. д-р Юлия Николова. Задължително трябва да споменем и заслугата на Фондация „Балкански културен форум“ и фирма „Новиз“ за прекрасното издание.

След като подари на родния Свищов енциклопедията „Достоинство е“, обхващаща периода от началото на XIX до първото десетилетие на XX век, сега доц. Николова дава възможност на пловдивчани да видят своя град през погледа на шестима от най-видните български възрожденци. „Пловдив в техните спомени“ е не само съхраняване и възпроизвеждане на културна и историческа памет, тя е и послание към бъдещето. Можем да се уверим, че когато един текст е написан талантливо, той ще намери възторжени читатели дори и след сто и повече години.

Нека подкрепим тези думи с казаното от доц. Николова във встъпителната част на предговора: „Без магията на сътвореното и написаното от човешката ръка, паметта е уязвима и нетрайна, подвластна е на стихията на времето и забравата. Древните руини, образите от старинни мозайки, недовършената фраза от отломък на мраморна колона, избелялото парче пергамент, написаните от треперяща старческа ръка спомени за отминали дни върху страниците на стара ученическа тетрадка са ония трайни знаци, които музата Клио издига срещу сила-

та на Хронос.

И паметта за Пловдив е невъзстановима без ония нейни летописци, които не само тълкуват закодираните в знаци следи от миналото, но сами оставят белези върху него. В пътеката на времето те са много... Но от средата на деветнадесетия до първото десетилетие на следващия век историята на града е немислима без делата и мемоарните творби на бележитите книжовници Найден Геров, Йоаким Груев, Христо Г. Данов, Иван Богоров, Любен Каравелов, Иван Вазов. Техните имена стоят в центъра на обществения живот, те създават устоите на един нов, преминал и утвърден през хилядолетията, град. Тая знаменита шесторка чрез енергичната си дейтелност за църковна независимост, за новобългарско светско образование и училище, чрез осъществената идея за честване паметта на светите братя Кирил и Методий, а по-късно – чрез присъствието си в административния и културен живот в Източна Румелия, в събитията около Съединението и първите десетилетия след това, издига името и самочувствието не само на един град, но и на цял народ. Те

превърщат този кръстопътен град в град-средоточие. Те първи връщат потъналото в забрава име „Пловдив“. Богоров го нарича „средулек на Румелия“. А Любен Каравелов, язвителен към недъзите му, признава, че в Пловдив се ражда „първата планета на Българското възрождение“.

Всички те, чада на Средногорието – трима копривщеници, един клисурец, един сопотчанин и един карловец, живели сред чистотата на патриархални нрави и доброжелателни обноски, виждат за пръв път Пловдив в юношеските си години. Големият град ги стъписва с шумотевицата и неразборията си, с вавилонското стълпотворение от хора, които говорят различни езици, изповядват разнородни религии, носят нетрадиционни облекла, имат противоречиви представи за уредбата на обществото и заемат неравностой-

но място в стълбицата на социалната йерархия. Затова пристъпват към тоя град със смесени чувства:

– на възторг – от пространствените му измерения, от местоположението, където „бистрата и широката хубавица Марица отразява в своите води градските здания и копира още един град“;

– и на известно разочарование – от ориенталския му порядък, от потъналите в локви и кал нечисти улици, от непознатите и странни за тях градски пространства за търговия, развлечения, духовно и административно общение.

Години по-късно те се връщат в същия град чрез спомените си. И го сътворяват отново, за да го представят на читателите такъв, какъвто са го запомнили. Стремещът към достоверност, богатството от факти и имена не нарушава личното им присъствие. Те карат читателя несъзнателно да гледа чрез техните очи, да премерва пулса на града чрез пулса на собствените им сърца, да споделя техните радости, тревоги и повседневно напрежение. Често акцентите им за едно и също събитие са различни. Но това многогласие прави съвкупността от техните автобиографични текстове още по-хармонична, дава им пълнокръвен живот. И кара читателя сам да съгражда своята представа за възрожденския Пловдив.

„Пловдивски университет“

➡ от стр. 8

стажа му беше 6 месеца (юли – декември 2009 г.), а фирмата, в която работеше – „OPTELA-Laser Technologies“. Основната роля на Фернандо в тази компания беше да сътрудничи в областта на пазарното ѝ разширяване (Market Expansion) в посока към неговата родна страна Бразилия: експорт-импорт, иновационни методи за развитие, както и реклама.

След кратка пауза, Фернандо възнамерява да започне нов стаж в друга европейска страна, отново чрез AIESEC.

В Пловдив понастоящем тече стажът на мексиканката Алин Гомез Еспиноза. В родното

Алин Еспиноза

си място Culiacán тя е завършила архитектура в университета Autónoma de Sinaloa. Причината да стане член на AIESEC е било желанието ѝ да осъществи технически стаж, чрез който да развие личните и професионалните си умения. След дълго търсене Алин получава предложение за работа от пловдивската строителна фирма „Сиенит“ и с радост го приема. По време на 6-месечния си престой у нас (септември 2009 – февруари 2010 г.) младата мексиканка е сътрудник при изготвянето на чертежите за строежа на пловдивския Mall Galleria.

Работата много допадна на Алин, през свободното време тя ходи с българските си прия-

тели на обществени и културни мероприятия, живо се интересува от историята на страната ни, обожава българската национална кухня. Относно своя стаж смята, че е направила правилния избор – как да придобие практически опит, който би ѝ отворил много врати при кандидатстване за работа в повечето строителни компании в света.

Всеки един от вас може да бъде на мястото на Фернандо и Алин!!! Използвайте възможността да заминете на стаж чрез AIESEC в страна, която винаги сте мечтали да посетите. Като за начало, разгледайте www.plovdiv.aiesec.bg

Уроци на времето

Когато „физиците се шегуваха“,

Едно от забележителните събития на книжния пазар през 60-те години на миналия век беше появата на сборника „Физиците се шегуват“, пуснат в продажба от издателство „Мир“ в 300-хиляден тираж (1966 г.). Книгата съдържа хумористични материали, написани от „западни“ физици, включително и от някои нобелисти (Е. Ферми, Х. Бете). Преводачи и съставители на сборника бяха четирима руски физици – сътрудници на Обнинския Физико-енергетичен институт (ФЕИ): Ю. Конобеев, В. Павлинчук, Н. Работнов и В. Турчин (редактор Л. Гесен).

Всички знаехме, че Обнинск е един от научните центрове на Съветския съюз. През 1954 г. там беше пусната първата в света атомна електроцентрала. Създаденият през 1946 г. ФЕИ имаше като основна тематика проблемите на ядрената енергетика. Необичайно беше, че от града на науката излизаше хумористично издание.

Книжката „Физиците се шегуват“ струваше 30 копейки (на българския пазар – 24 стотинки), но истинската ѝ „цена“ беше много по-висока. Тя се посрещна с огромно задоволство не само от физиците, а и от цялата културна общественост. Книгата показваше „ново лице“ на физиката, която тогава респектиреше с огромните си успехи и с външна студенина и недостъпност. Фразата „физиците се шегуват“ стана нарицателна за широката общественост и издигна още повече авторитета на нашата професия.

Книгата се изчерпа мигновено и се превърна в библиографска рядкост. Затова по молба на хиляди читатели в края на 1968 г. излезе второ допълнено издание: „Физиците продължават да се шегуват“. Обемът ѝ беше два пъти по-голям (цената 40 стотинки), тиражът – отново 300 хиляди.

Победоносното шествие на сборника обхвана обширните територии на Съветския съюз и на социалистическите страни. Ние не подозирахме обаче какво политическо торнадо е предизвикала неговата поява сред партийните ръководители на Съюза.

По онова време все още не беше заглъхнал спорът между „физици“ и „лирици“. В популярното си стихотворение „Физици и лирики“ поетът Б. Слуцкий признаваше превъзходството на физиците:

„Что-то физици в почёте.

Что-то лирики в загоне.“

Това едва ли се е харесало на всички и някои са решили да вкарат физиците „в загоне“ (на руски „загон“ – заградено място за добитък). На възгорделите се и „разпасани“ физици, както и на техните покровители е трябвало

ДА СЕ ДАДЕ ПОЛИТИЧЕСКИ УРОК

С тази задача се заели партийните „лирици“. За това свидетелстват секретните документи (вече разсекретени), които ще цитирам по-долу.

Документ № 1.

„КПСС, Калужски областен комитет.

31 януари, 1969 г. Секретно.

Централен комитет на КПСС

Калужският областен комитет на

КПСС смята за необходимо да информира за следното:

Издателство „Мир“ е пуснало за продажба в тристахиляден тираж книгата „Физиците продължават да се шегуват“ под общата редакция на доктора на физико-математичните науки В. Турчин. Съставители – преводачи на книгата са: Ю. Конобеев, В. Павлинчук, Н. Работнов и В. Турчин.

Калужският областен комитет на КПСС смята за политическа грешка при вличането на тези лица за литературна дейност.

Павлинчук В.А., работейки като научен сътрудник в Обнинския Физико-енергетичен институт, е инициатор за разпространение на антисъветска литература сред работещите в теоретичния отдел на института. Като член на съвета към Дома на учените той е организирал срещи с лица, известни с антисъветските си възгледи.

За разпространение на антисъветска литература през март 1968 г. Павлинчук В.А. беше изключен от партията и скоро след това освободен от работа в института.

Като най-активен защитник на Павлинчук и неговите антисъветски действия се изявява друг автор на книгата – научният сътрудник в същия институт Работнов Н.С. През януари тази година за проявление на партийна безпринципност, за нарушаване на Устава на КПСС на Работнов Н.С. е обявено строго мъмрене, с отбелязване в личния му картон.

Автор на мръсно антисъветско съчинение с название „Инерция на страха“ е старши научният сътрудник на Института по приложна математика към Академия на науките на СССР безпартийният Турчин В. Ф., работил по-рано в Обнинск. В своята „работа“ той прави опит да подложи на ревизия някои положения на марксизма-ленинизма, обръщайки се с демагогски призови към интелигенцията, като се опитва да я привлече в борба за така наречената „демократизация“ на нашето общество.

С разпространение на антисъветски материали се е занимавал и авторът на книгата, научният сътрудник във ФЕИ, безпартийният Конобеев Ю.В.

Според нас издателство „Мир“ е проявило политическо късогледство и безпринципност, сключвайки договор за преиздаване на книгата с такива автори.

Без да навлизаме дълбоко в съдържанието на книгата, ние смятаме, че в нейния нов раздел – приложението „По родния край“ се поднася мръсен пасквил за работниците в съветската наука, за утвърдения ред при защита на научните дисертации, за провеждането на делови съвещания и заседания. Като цяло книгата в никакъв случай не може да служи на делото за идейното възпитание на нашата научно-техническа интелигенция, а в случай на нейното разпространение в чужбина може да даде изкривена представа за дейността на съветските учени.

Секретар на обкома на КПСС: А. Кандрьонов

След броени дни писмото е пристигнало в Централния комитет и е получило „величайша“ резолюция:

„За др. Демичев П.Н.

Моля Ви да обърнете внимание.

М. СУСЛОВ 4 февруари 69“

За по-младите колеги ще поясня, че П. Демичев по това време е секретар на ЦК на КПСС (по-късно е назначен за министър на културата), а Михаил Суслов е член на Политбюро на КПСС и признат за главен идеолог на партията.

В ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ НЕ СЕ ШЕГУВАТ

Много скоро гръмотевиците се стоварват върху ръководството на издателство „Мир“. Това издателство пускаше в превод на руски език публикувани в чужбина научни монографии, учебни пособия и тематични сборници по математика, физика, химия, биология и други природни и технически науки, а също произведения на научно-популярна и научно-фантастична литература. Много от учебниците и книгите в библиотеките на моето поколение са дело на издателство „Мир“.

Ето какво ни разкрива документ № 2

„Секретно ЦК на КПСС

КАК МАЛКА КНИЖКА РАЗСЪРДИ ПОЛИТБЮРО

за грешките на издателство „Мир“ при пускането на сборника „Физиците продължават да се шегуват“

(...)

Във връзка с изложените факти директорът на издателство „Мир“ д-р. Сосновски, главният редактор д-р. Божко и секретарят на партийната организация д-р. Сидоров бяха поканени в Отдела по пропаганда в ЦК на КПСС. Обърнато им е внимание за грешките, допуснати при издаването на споменатия по-горе сборник и необходимостта от повишаване отговорността на работещите в издателството при подготовка на ръкописи на книги и брошури за публикуване.

За проявено късогледство и безпринципност при пускането на сборника „Физиците продължават да се шегуват“ Комитетът по печата към Министерския съвет на СССР е наложил наказания на директора на издателство „Мир“ д-р. Сосновски, на главния редактор на издателството д-р. Божко и на заместник-завеждащия на редакцията за литература по физика д-р. Гусев. На ръководителите на издателството е предложено да разгледат въпроса за целесъобразността да се използва по-нататък за работа в издателството редактора Гесен Л. В., който е подготвил споменатия сборник за издаване.

Зам. Зав. Отдел по пропаганда
в ЦК на КПСС А. Яковлев

Зам. Зав. Отдел по наука и учебни
заведения в ЦК на КПСС – И. Макаров
18 март, 1969 година

А КАКВО СТАВА В ОБНИНСК?

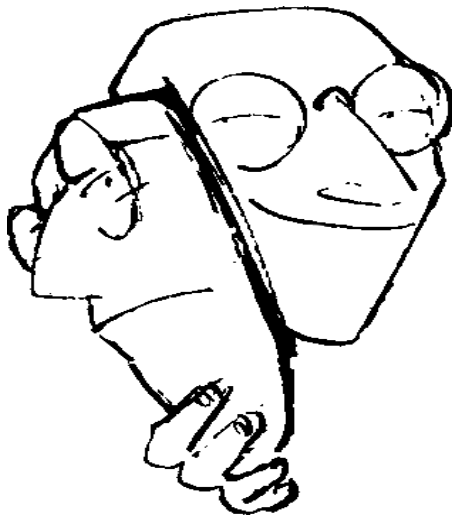
По думите на ветерана от ФЕИ и изтъкнат ядрен специалист Ю. Я. Стависки, в Обнинск се развива истинска „кандрьонковщина“ (по името на първия секретар на обкома). Веднага са освободени от длъжностите им първият секретар на градския комитет на партията и секретарят по идеологията.

За партийните наказания на авторите на книгата „Физиците се шегуват“ (изключване на В. Павлинчук и „строга мъмрене“ на Н. Работнов) стана ясно от първия приведен документ. Но с това наказателната акция не приключва. Теоретичният отдел към института, в който са работили споменатите личности, е разформирован и сътрудниците му разпръснати. Ръководителят на отдела Л. Бородин (лауреат на ленинска премия) получава строго мъмрене. Не го спасява от наказанието фактът, че той е написал писмо до Кандрьонков, в което наклеветил своите колеги за антисъветска дейност.

Наказан е със „забележка“ и директорът на ФЕИ М. Радионов. Наказанието привидно е леко, но скоро го освобождават от директорския пост. Същото наказание получава и научният ръководител на института професор А. И. Лейпунски. За тази изключител-

на личност ще кажа малко повече.

За проф. Лейпунски съм слушал още в лекциите на проф. Митрани през 1957 година. През 1936 г. Лейпунски е направил първия опит за косвено доказателство за съществуване на неутриното (В преки експерименти това е доказано 20 години по-късно). Той е избран за член на Украинската академия на науките още на 29-годишна

възраст. Създател е на ново направление в ядрената енергетика. За приносите му в науката е получил Ленинска премия и званието „Герой на социалистическия труд“. Това не е пречило на властите периодично да го свалят от ръководни длъжности. Последно, през 1970 година е отстранен от поста научен ръководител на ФЕИ. Умира през 1972 година.

КАКВА Е ПО-НАТАТЪШНАТА СЪДБА НА „МУСКЕТАРИТЕ“

дръзнали да се шегуват и „да изкривяват представата за съветските учени“?

В. Павлинчук скоро след уволнението му от института умира от бъбречна недостатъчност. На погребението му от Москва пристигат много колеги – дисиденти, което предизвиква нова вълна от партийни наказания.

В. Турчин бързо е извоювал авторитета на изключителен специалист в математичната лингвистика. През 1973 г. пише писмо в защита на А. Сахаров, след което остава безработен. Няколко години по-късно принудително емигрира в САЩ, където става професор в Ню-Йоркския университет.

Н. Работнов и Ю. Конобеев продължават да работят в Обнинск. След няколко години защитават докторски дисертации, а по-късно са избрани за професори. Н. Работнов още веднъж получава партийно наказание, за това, че е приютит временно в жилище-то си уволнения от Академията В. Турчин.

Аз лично съм срещал няколко пъти проф. Работнов на конференциите по неутронна физика; ползвал съм се от негови

методики за оценка на сечения за ядрени реакции в резонансната област на неутроните. Признат като водещ специалист в ядрената и неутронна физика (по-специално във физиката на ядрения топливен цикъл), той е избран за член на Руската академия на природните науки. През последните години от дейността си е заемал длъжността „заместник-директор“ на ФЕИ по фундаменталните изследвания.

Ю. Конобеев получи признание като специалист по радиационна физика на твърдото тяло и радиационно материалознание.

ЕПИЛОГ

с две заключителни бележки

1. Въпреки намесата на властта, книгата „Физиците продължават да се шегуват“ намери бързо и широко разпространение. След реакцията на Централния комитет областният секретар издава заповед да се изземат всички книжки от книжарниците в Обнинск, но вече е късно – всичко е разпродадено.

Продължително време тази книжка беше вдъхновение за физиците и стимул за бодро настроение в трудните времена.

Днес цитираните по-горе секретни документи могат да се разглеждат като своеобразен „паметник“ на онези години, когато дори в шегите някои виждаха диверсия, а хумористичните книги се приемаха като заплаха за стабилността на системата.

2. Вървейки по „следите“ на героите от тази сага, аз се натъкнах на още една находка. Любопитството ме накара да разровя страниците на том 14 от Голямата съветска енциклопедия (излязъл през 1973 г.), където по право трябва да има биографични бележки за А. И. Лейпунски (според получените научни степени и държавни награди). Неговото име обаче е прескочено (навярно е попаднал под обвинението за „ционистки действия“). Няколко години по-късно „грешката“ е поправена. В излезлия през 1980 година еднотомен съветски енциклопедичен речник на заслужилия учен е оказано подобаващо внимание – биографичните бележки за него са толкова, колкото за бившия генерален секретар на КПСС Н. С. Хрущов.

Истинското признание за заслугите в науката на А. И. Лейпунски идват по-късно. Днес Физико-енергетичният институт в Обнинск носи неговото име.

Казват, че най-добре се смее този, който се смее последен. В много случаи това е Историята. Тя се присмива и на онези, които са вършели глупости, и на тези, които са ги търпели.

Никола БАЛАБАНОВ

(автор на книгите

„Физиците отново се шегуват“ – 1994 г.
и „И все пак...физиците се шегуват“ – 1999 г.)

Доц. д-р Владимир Янев – на 60 години!

Както се казва, човек и добре да живее става на 60 години. Но трябва да се казваш Владимир Янев, за да си написал повече от 25 книги в най-различни жанрове, да си обявен за „Класик № 1“, да отказваш наградите, които постоянно ти дават напоследък, и на връх 60-я си рожден ден да правиш само премиера на най-новата си (до тогава) книга „На границата на безграничното. Пътешествия по своя литература“.

Въпреки желанието на автора акцентът да е върху новата му книга, водещата тема за тези, които преизпълниха б. аудитория на 26 януари, стана юбилеят. Тезата на всички изказали се беше, че книгата говори сама за себе си („На границата с безграничното наистина е прекрасна книга), а за Владимир Янев трябва да се говори днес, защото той ще издаде и други книги, но на 60 години се става веднъж. Потвърждението дойде само след 4 дни, когато излезе от печат „Античната литература, разказана за деца“ (трето допълнено издание в трето издателство).

„На границата с безграничното“ е посветена на бащата на писателя – Атанас Янев, който почина неотдавна. Сред най-скъпите гости в аудиторията беше главната „виновница“ за събитието „Янев“ – майката Моника Янева.

Литературният критик Георги Янев и писателят Христо Карастоянов (лидерът и говорителят на Литературна лига „Стига“), които заедно с Владимир Янев тази година празнуват своя общ 180-годишен юбилей, бяха основните докладчици по темата. Поднесени бяха и много приветствия от колеги и приятели – проф. Веселин Василев, Радка Колева – директор на НБ „Иван Вазов“, Тодор Иванов – Международна фондация „Яворов“, Красимира Алексиева – галерия „Възраждане“, и др.

Накрая Владимир Янев прочете част от своя текст, свързан с новата му книга (отпечатваме го отделно), и в свойствения си „тоталитарен“ стил прекрати изказванията, като покани всички на коктейла.

Да не пропуснем, че на 1 февруари кметът Славчо Атанасов му връчи „Почетния знак на Пловдив“.

Честит юбилей, Владо! Честити нови книги! Да си жив и здрав, приятелю!

„Пловдивски университет“

Владимир Янев за новата си книга „На границата с безграничното“

Един равин, когато отивал в синагогата да се моли, винаги се сбогувал със сълзи на очи с жена си и с децата си. Не знаел дали ще се върне. Казвал, че когато произнасял „Господи“, думата разкъсвала сърцето му, обхващал го ужас, че няма да стигне жив до „помилуй“.

Като този равин съм... Любовете към висшето и съкровено, нейното винаги емоционално изживяване превръща професията на пишещия и на излизания пред хората в приключение, в опасно пребиваване „на границата с безграничното“, установена и нарушавана от автора на „Червенокосата красавица“ – френския поет Гийом Аполинер. Рискова професия! Приел съм този риск – той е неизбежен за пътешествията в страната на Словото. Той е част от възпитанието му.

Възпитание... Боях се от тази думичка! Веднъж приятелят Петър Кацаров я разчлени (въз – питание!) и показа, че тя буквално означава над храненето. Над плюскането, над копаната, над кочината, в която, брониран в санина, квичиш за шопарските си права.

Възпитан съм от достойни хора и писатели.

Един от тях е Константинос Кавафис. Поетът от Александрия предупреждава:

*Душа, страхувай се от всякакви възхвали!
Ако не можеш да надвиеш суетата си,
по-предпазливо, с колебание я следвай
и колкото напредваш, и колкото растеш,
по-преценявай и по-внимателна бъди.*

Четях Кавафис като юноша и мечтаех да остарея, съхранил младите си неща, за да ги предам като „видения на своята предишна страст“. Като задържани видения от „нощите на младостта ми, тайно срещнати“... Уви, „решенията да

Доц. Юлия Николова чести на Вл. Янев юбилея и книгата

се променя, да се въздържам най-много продължаваха две седмици“!

Ала мечтата ми да остарея се сбъдна. И ако през юношеството „Гласове“ на Кавафис ми изглеждаше просто добро стихотворение, сега наистина чувам гласовете.

*И сехото им в миг се връща
от първата поезия на младостта ни отглас
подобно музика в нощта –
далечна гаснеща.*

Най-хубавата музика, защото е последна! Е, нека е предпоследна...

Като книгата, която ни събра тази вечер.

Дълго си задавах въпроса как трябва да изглежда тя.

В нея се разказва за детство, за писатели и творби, отдавна превърнали се в значителна част от мен, разказва се за близки и далечни хора, за трайни изживявания и за мигновени впечатления. Книгата ме измъчваше, но не исках да измъчва малцината си читатели, а да им доставя радост от преживяването на

достойни и добри неща. Накрая проумях, че не бива да я пиша, а да я оставя да се пише сама. Аз само трябваше да бъда доброжелателен читател. Да усещам нейния пулс, нейното дихание, дикцията й... Разбира се, това проумяване не ме спаси нито от терзанията на труда, нито от съмненията за необходимостта от плодовете на този труд. Помогна ми добрият Джон – Джон Стайнбек от Салинас. В предговора към „Улица Консервна“ той казва:

Когато човек събира морски животинки, среща едни плоски червейчета, толкова нежни, че е почти невъзможно да ги хванеш цели – докоснеш ли ги, разкапват се на парченца. Трябва да ги оставиш сами да се източат и по своя воля да пропълят върху острието на ножа и чак тогава предпазливо да ги пуснеш в стъкленницата с морска вода. Може би точно така трябва да се напише и тази книга – да се отворят страниците и да се оставят различните истории сами да изпълят от тях.

Това са истории върху острието на ножа. Те са крехки. Родени са от желание то да сторят хората по-малко чужди един на друг и малко повече вгледани в себе си през увеличителната тръба на книги и спомени. Това е и книга на човек, който като млад обичаше да повтаря Жоржи Амаду: „Един мъж не може да преспи с всички хубави жени на света, но трябва да се постарее.“ Сега перифразирам бразилеца така: „Не можеш да прочетеш всички хубави книги на света, но трябва да се постарееш.“ Резултат от подобно старание е тази книга! От първите й редове личи, че тя е посветена на живия ми баща, но тя е и на живата ми майка, на живите ми роднини, на живата ми жена и

➤ от стр. 12

живите ми деца, на живите ми приятели и живите писатели.

Не признавам смъртта! И помня древното римско предупреждение:

Ако сториш нещо прекрасно с мъчителен труд – мъката ще си отиде, прекрасното ще остане.

Ако извършиш нещо презривно с наслада – насладата ще си отиде, презривото ще остане.

Пиша мъчително... Мъката не си отива, не съм уверен, че плодовете на труда ми са необходими. Но дори да съм създал нещо, предизвикващи презрение, поне не съм ги вършил с наслада.

С наслада съм чел, чета и ще чета докрая талантливите писатели. Сред тях е Низами, който споделя, че творчеството му било родено от „вражда към нощите“. Когато през деня прочитал създаденото нощем, онова, което му изглеждало прекрасно, помръквало пред трезвия му поглед. И все пак, след като много дни са погубили плодовете на нощите, идва онази най-светла нощ, когато се постига великата поезия. Сред талантливите е и Саади, който е убеден, че на човека са необходими два живота. В първия той трябва да търси, да греши, да трупа опит, а във втория – да прилага наученото. Сам Саади през младите си години скита от място на място, среща се с какви ли не хора, преодолява множество препятствия. А в зрялата си възраст поетът създава най-значимите си творби.

Много повече от два живота са необходими, за да прочетеш всичко, което искаш да прочетеш, за да превърнеш едноличната си наслада от великото в реалност на поведението си, на собствените си мисли и думи... За да проумееш колко прав е Петрарка, когато казва, че е най-добре „да не бъдеш в нужда и да не притежаваш нищо излишно, да не ръководиш другите и да не им се подчиняваш“. Увенчаният с лаври наред Колизея се самоопределя като „ученик на истината“ и презира богатството. Защо? Отговорът е прост и съществен: „от отвращение към усилията и грижите, които са негови спътници.“ А истинското богатство е духът, възпътен в Слово.

Но нека оставя големите думи и да потъжа! Защото е тъжна всяка раздяла с книгата, която пишеш. Всъщност ти не я пишеш, а я живееш. И тя те пише, разбира се, но имаш чувството, че винаги може да я поправяш. Да я напишеш по-добре, а тя да ти се отблагодари, като те направи по-добър.

Понякога имаш такова усещане и много по-често – точно обратното: книгата те прави лош. И сама е лоша...

Мислиш, че си я завършил, а не си.

И отново я доизкусуряваш.

И не си почиваш на седмия ден, защото

то не си бог, а salao.

Salao, както казва Хемингуей в „Старецът и морето“, е човек, на когото не му върви. Карък!

Salao съм, разбира се – нали съм читател и писател... Не съжалявам – нали затова съм се родил?! Старецът Сантяго се е родил, за да се бори с марлина, оплюскан от акулите, аз – за да се боря със словото, знаейки, че в края на краищата, то ще ме разкъса.

А когато – от суета или глупост, решавам, че книгата е вече готова, когато я занасям за издаване и когато минат последните коректури, се чувствам нещастен и ограбен...

Книгата вече не е моя.

И не мога да я поправам!

Както и живота си...

Който внезапно се оказва, че е към края си.

Това ми припомня разказа на Иван Бунин „Бернар“. Така се казва морякът, който се е грижел за яхтата „Бел ами“ на Мопасан. Французинът го е описал в прелестната си новела „По водата“. Преди да умре, Бернар казал: „Мисля, че бях добър моряк.“ Той бил мълчалив, но сините му очи оживявали, когато станело дума за Мопасан. Тогава морякът говорел невярно...

Бунин завършва разказа си така:

Струва ми се, и аз като писател съм заслужил правото да кажа за себе си в моите последни дни нещо подобно на онова, което е казал за себе си Бернар, преди да умре.

Може би изглежда скромно?

Напротив – скромността тук няма нищо общо. Тук говори достойнството, с което Бунин е надарил своя герой Бернар. Той пожелава да надари и себе си...

Нескромното е, че и аз се надявам да кажа нещо подобно за себе си преди да сложа под езика ми обола, с който се заплаща на трудолюбивия лодкар Харон.

А иначе на моята сегашна възраст Юрий Олеша си спомня как някога се обръщал, когато викнали някому: „Момченце!“

И развива такъв сюжет:

– Старче! Ей, старче!

Не, това не съм аз, не може да бъде.

– Старче!

Не, няма да се обърна. Не може да бъде това да е станало толкова бързо.

– Старче! Ама че глупак – не се обръща! Ами че това съм аз, смъртта!

Неутешително! Ала аз ще постъпя със смъртта като атинския стоик Зенон, убеден, че поезията винаги е с човека.

– „Защо ме викаш – идвам сам!“ – изрекъл той стиховете на Есхил, миг преди да издъхне.

Ако не ми вярвате, заповядайте на онзи миг...

А на египетски гроб в Мемнониум е изписано:

Прими ме, Озирис, в твоето царство – нека богинята Правда ми бъде свидетел. Макар да не увеличих славата на баща си – не опозорих името му.

Макар да не достигнах добротата на майка си – не я нараних с думи и действия.

Не се смразих с братята и сестрите си.

Обичах съпругата си, бях ѝ верен, а на децата си показвах пътя на честта – да го следват докрай въпреки трудностите.

Не ламтах за богатство.

Не слугувах никому освен на доброто – единствения фараон и жрец.

Не се кичех със скъпоценни накити – младото ми тяло беше по-красиво от тях, а старата ми мъдрост – от тях по-ценна.

Ти, Правда, отсъди така ли е било,

а ти, Озирис, отсъди според Правдата!

Почти същите думи мога да кажа за себе си.

Но нека не мислим за отвъдното! Да оставим то да мисли за нас, докато произнасяме по-жизнерадостната молитва на Джек Лондон:

И тъй, за здравето на пътника, който е на пъртината тая нощ! Дано му стигне храната! Дано кучетата му да издържат! Дано кибритът му винаги да хваща огън!

Този, който чете и пише, е на пъртината и прокарва пъртина. Дано има сили за още малко, дано сърцето му издържи и това приключение, дано от драсканията му по белия лист лумне огън, за да се сгребат човешките души.

Защото литературата може да е антропология, тоест – човекознание, но е преди всичко антропофилия – човеколюбие.

И ние няма да се откажем от човека, от хората дори тогава, когато предпочитат топлината соба и горещата теленовина пред рисковете на пъртината.

И ще повтаряме по свой начин откровенията на Гийом Аполинер:

Ние не сме неприятели с вас.

Ний димим огромни пространства изпълнени с тайни

дето всяка загадка е цвете

достъпно само за тези

които са тръгнали да го намерят;

там горят непознати огньове с невиджани багри

там хиляди странни видения

чакат своята плът и своето име.

Ние искаме да изследваме

тия големи красиви мълчаливи пространства

това време

което можем да стъпчем или да върнем отново.

Защото ние, вече старци сред суровото и бъкащо от акули житейско море, сме родени, за да създадем чрез своите думи друго време. И се опитваме да го правим без самооблъщение. Нищо особено – просто такава ни е работата!

Думи за братя Владо Янев

Класиците са рекли, че е невъзможно да се обхване необхватното. И тъй като Владимир Янев е символ на необхватното, всеки опит да бъде характеризан чрез синтез е обречен на неуспех.

Този човек има само две любви: книгите и Лили... И всичките производни от тези две величини в неговия живот.

Не е трудно да си го представиш почти като в един ден за изминалите му кратки все още години:

Събужда се в малките часове. Повърти се и хване книгата, която снощи е оставил на нощната масичка. Почете и стане, та подхване поредния си критически опус – нявгаш със синята химикалка, в последните години на компютъра такъв;

В ранните сутришни часове е достояние университетски преподавател. Чете лекции, а в почивките отговаря положително по телефона на несвършващите покани от цялата страна да представи някой писател или да вземе участие в поредна научна конференция. От време на време използва свободните минути да почете или да се поскара на свой приятел или колега за нещо си свързано с литературата... Ако остане за секунди сам, обмисля поредната научно-изследователска книга, нахвърля плана ѝ, а утре сутринта ще ѝ види сметката;...

Обядва на крак, с книга в ръка. Отговаря едновременно на всички въпроси на Лили и щерките и продължава да чете;...

В ранния следобед е щастлив, ако има упражнение със студенти. Освен класиците, които ще раздиплят, все го влече и към пловдивските млади поети, които отдавна отпразнуваха по няколко юбилея. Всъщност това си е чиста проба конфликт на интереси, щото той си пише очерците и скиците, че и рецензиите в работно време, на упражненията... Затова е толкова продуктивен;...

Ако има „прозорец“, ще пият по бира /тъй се казва, дел/ с Тильо Тилев или Данчо Костурков, или друг колега и приятел... Надвиква приятелите си, кара им се, организира ги и потегля към стадиона;...

Локо има мач... Подготовката за мача е почнала още преди седмица – сменят се часове за упражнения, променят се графици и пр. бюрократични университетски измишльотини. Правят се всякакви заобикалки на правилници и принципи... Пък и от всичко това излиза такава сочна проза, щото само книжица за Локото да си написал, ставаш за Пловдивската нобелова награда;

Надвечер разказва приказки на невръстните си щерки. Ама не какви да са приказки, а направо световната литературна класика,

ще се роди другата книга на Янев за истинската Нобелова награда „Големият Хълм“;

Накрая приспал всичко живо край себе си с книга в ръка заспива и Владимир Янев.

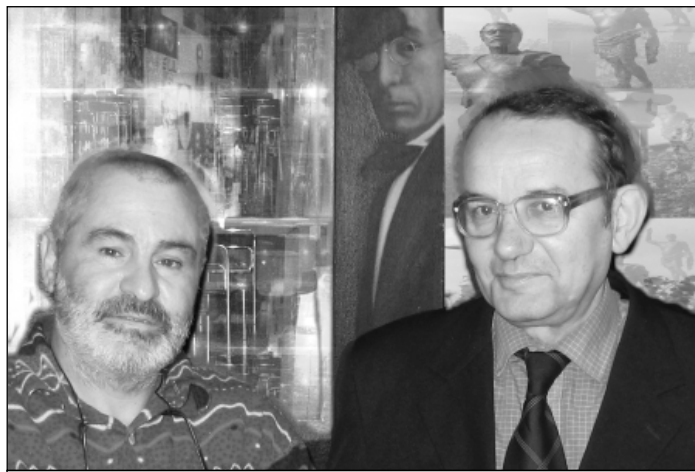
Един ден от живота на братя Янев... Вече толкова години...

Кой може като него да заразява събеседниците си! Никой не може да стори това с успеха на Владо. Ето пример: например Локото... Че мене какво ме интересува Локото, казвам хептем

се показват до към коляното и предизвикват интереса ти. Може би затова, като ми говори за Локо Пловдив, все ми се довижда образа на сексолога Златко Илиев. От техните – на Владо и Златко – приказки за Локото сам стигнах до известния Омуртагов извод: Колкото и добре да живее собственикът на Локо Пловдив, умира, друг се ражда и добре живее, умира, друг се ражда, живее добре, умира, друг се ражда... И няма край, и няма край на дълж и шир...

Няма как да си представите Владо без Лили. Владо без Лили е Локо без Владо. Лили, разбира се, е велика, велико е и нейното чувство за хумор. То ѝ е нужно, щото понякога Владо е непоносим – когато темата е жестоко далече от литературата, тогава става нервен, избухлив, злъчен, предизвикателен, готов да обижда... В такива моменти може да го укроти само Лили. Знаейки това, когато е разположен, сиреч когато се говори за литература, Владо се обръща галено към нея с Лильоха, макар самото име на Лили да е галовно... Иначе Лили не си поплыва, особено ако я засегнеш нещо... Скоро ми се случи и на мене. Изказах се неподготвен по повод на разказа „Златната пантофка“ на Иван Митев, посветен на Лили Янева, че не е особено сполучлив... Владо, разбира се, ме издаде пред Лили и тя ме емна: забравих какви думи ми каза, но се изпотих и сетне рекох на Владо, че разказът на Иван Митев го препрочетох и си промених мнението: май Лили е права, добър е разказът... А Владо сериозно ме допълни: „Че права е Лили, разбира се... Ние с тебе кво разбираме от разкази! Тя е нашият Максим Наимович, трябва да се вслушваме в нея...“

А разказът на Иван Митев е наистина досадно талантлив – набор от негови наброски за поредица от разкази, за които все не му остава време да ги понаправи. Иван много обича да си разправя разказите, преди да ги напише и в лицето на Лили има най-верния слушател, особено кога-

Георги Янев и Владимир Янев в къща музей „Гео Милев“

е, разбира се, разказана простичко като за деца и юноши. След години ще запише тези приказки, ще ги издават и преиздават. Ще ги издаде даже Стойо Вартоломеев, щото е наясно, че това са книги не само за деца, ами и за възрастните им родители. Даже и за родители, завършили Българска филология. Гарантирам ви, че е така. Казвам ви го от собствен опит;...

Приспал малките си щерки, Владо Янев отдъхва доволен от изминалия ден и, преди да полегне, решава да нахвърли на белия лист я стихотворение, я разказче, я литературно критическо текстче. След време ще събира тия разпилени негови съчинения в книжни тела и ние ще се дивим на плодитостта и талантите му;

Преди да легне, може да поговори по телефона, особено ако му позвънят Методи Матакиев, Славян Радев, Петър Петров – Падрето, Николай Петров – все другари от взвода на школниците. От тези разговори-спомени

откровено, че вашите собственици на клуба само ги застрелват, те разбойници ли са, мутри ли, що са... но Владо ме пресича: Виж, брат, Локото не е тема за устата на всеки простак и селянин като тебе... Питаш какъв бил Георги Илиев? Не е важно какъв е той, важно е какво е Локото... А Локото е като Рада на Йовков... Пък Георги Илиев си беше един Шибил, вярно – разбойник, но не той, Рада е важният герой все пак... Щото тя променя себеподобните към добро чрез красотата си...

Иначе съм благодарен на братя, че ме запали за историята на Локо Пловдив. Най-напред клубът се е наричал „Караджа“, сетне „Атлетик“, бил е даже „Спортклуб“, по-насетне и „Петър Парчевич“ се е викал, забравих две-три следващи имена, накрая бил даже „Торпедо“ и съвсем накрая става ДСО, ДФС и ПФС „Локомотив“ – Пловдив. Владо ми разказва за Локо така, както се правят еротични филми – загатват се някои неща, други

Хоризонтът на безграничното...

В ден като този разстоянията изглеждат още по-големи, защото много бих искала да бъда с теб, Владо, с вас колеги и приятели, които съпребивяват този празник. И колкото е по-голямо разстоянието, толкова по-необходими стават думите, които се оказват единствената негова съпротива в опита си да го преодолее. Думите – духовният мост между „тук“ и „там“, между „сега“ и „някога“. Така както е и в най-новата книга на Владимир Янев.

А „границата на безграничното“ е хоризонтът – онази права линия далече пред нашия поглед, която е видима, но която не съществува: няма обективна форма, нито съдържание, няма движение, не може да бъде нито дефинитивна, нито дефинирана. Представата ни за хоризонта е всъщност вярата ни – или по-скоро надеждата! – за обозримост на видимите, но също така и на невидимите неща, каквито са думите. От висотата на един литературен живот зависи и хоризонтът – колкото по-нависоко е човекът, тол-

ковапо-широкопо-обхванен става неговият хоризонт. Но във всеки един момент, при всяко едно движение хоризонтът е различен, той се променя в зависимост от отправната точка на погледа и от начина на гледане. А всеки литературен текст, създавайки своя образен свят, всъщност задава свой хоризонт – хоризонт, който обаче не е негов, не му принадлежи, а се създава от всеки отправен към него поглед. А дълго пътуващият из вселената на Словото вдъхновен читател – какъвто безспорно е Владо Янев – е едно безкрайно множество от хоризонти. А ние, неговите възторжени читатели, имаме шанса да бъдем съпричастни на един разказ за фигурите на хоризонта, които миражно населяват безплътния, но духовно и интелектуално плътен свят на тази книга.

Безграничното е в самите нас, които сме само една привидна граница в очите на другите.

Прегръщам те, защото мога.
Жоржета ЧОЛАКОВА

До Владо Янев – поздравителна телеграма от Валери Станков

Доживях и Владо да стане на 60. Не са много лета, горедолу – колкото са книгите му. Като разлистям собствения си опит, се убедих в безсмислието човек да реди книга след книга, но на Владо никои не е в състояние да му налее ноу-хау. Казват, че луд умора нямал, но аз добавям – дай, Боже, повече такива луди мъже в България!

А Владо, колкото и да е странно, знае да мълчи. И, уверявам ви, може да мълчи вълшебно. Прилича ми на мексикански кактус, изпил дълбоките горчилки на пустинята. Позволих си това банално сравнение, за да река подир него и директния изказ – във възрастта на красивото стареене има повече поезия, а значи – повече изкристализирало познание за света. Много далече и твърде назад са останали светлите протуберанси на младостта, отишли са си непрежалими любови, прекрасни приятели, хубавите мигове все по-често са само светъл спомен, а дните идат и си отиват – все по-сиви, еднакви и бавни. Какво му остава на Владо Янев в такива люти зими, освен да долепи нос на прозореца и да смисля живота си, или да

излезе и да тръгне, зареял поглед в листопада на своята благословена есен.

Да правя литературен разбор на неговите книги не ми е по силите, щото в часовете по литература, когато това във Варна се преподаваше от далечни Владови клонинги, се бях смъкнал на училищната лапка за фафли и лимоната. Но дори с риск да ви прозвучи панегирично, сигурен съм, че рано или късно, когато в литературните среди стане дума за Пловдив, Варна, Стара Загора, Златоград, Русе или който и да е друг град, имащ нещо общо с литературата, ведно с имената на плеяда светлейши българи напоятелно и с кеф ще се говори и за Владо.

Владо е дълбок мъж – и като такъв не може без любов. Ние много често забравяме това – оставяме любовта да постигне някого тогава, когато него вече го няма. Отлагаме я за неясното бъдеще, в което да го обичат други. Без да си даваме сметка, че нашата обич му е нужна днес.

Нека да обичаме нашия Владо днес и да му се радваме!

Честит празник, приятелю!

➡ от стр. 14

то говори за минералите, които сам дири и, разбира се, открива, сетне и лекува с тях. Минералотерапевт – така снизходително и иронично го нарича Владо, макар високо да цени белетристиката на Иван. Та във въпросния разказ още в началото белетристът си го връща на Владо: след като намесва Александър Велики и Аристотел във въпросните минерали, дето той – самият Иван Митев – събира по планината, изведнъж дочува глас: „Откровени шарлатани“ и продължава: „това вече е гласът на моя приятел, който ненавижда минералите...“ Обърнете внимание: Митев иронично изобличава своя приятел, без да му споменава името, макар да е ясно за кого говори, и само след миг в своето творческо въобра-

Думи за брата Владо Янев...

жение среща самият Аристотел с приятеля, сиреч с Владо, и Аристотел се обръща много добронамерено към университетския преподавател доцент Владимир Янев с изреча „Колега!...“ Е, Иван Митев си е Иван Митев и затова спира до тука... Златко Илиев би казал, че този художествен подход е също еротичен... Макар според мене да е по-скоро неумело скритото естетическо недоволство на писателя от критика... При ТОВА и ТАКОВА художествено изобличение няма като как критикът да не се трогне от уважението на писателя, че го е турил в разказ. Лично аз мисля, че трябва острожно да наблюдаваме в следващите 60 години отношението на Владо Янев към минералите.

Всъщност кой е Владимир Янев? Университетски преподавател, литературен критик, историк, теоретик, поет, белетрист, културолог, разказвач на приказки, мемоарист на войнишки масали, велик теоретик на българския футбол в лицето на „Аякса“ на родните железници „Локо“ – Пловдив, авторът на толкова много любими на всички нас книги... Да, това е Владимир Янев, но всъщност, това е само малка част от него... Владимир Янев е нещо повече от автор... Той е СЪЗДАТЕЛ!

Той е създателят на Глобалното затопляне. В условията на тежката зима, в която човечеството изпада през последните десетилетия, той е създателят на

Глобалното затопляне на човешката душа. И колкото и да се борят световните политически лидери срещу това ЗАТОПЛЯНЕ, то резултатът очевидно е предreshen. В полза на Владо.

Защото Владимир Янев ни обича. И ни показваше любовта си през всичките тези години.

Защото ние обичаме Владимир Янев. И е редно да си признаем това публично най-сетне днес.

За да станем и ние част от НЕГОВОТО Глобално затопляне на човешката душа. При това, разбира се, с книга в ръка... Иначе Владо ще ни изпъди...

**Брат, бъди здрав
постоянно и непрекъснато.**

Старозагорският ти брат
Георги ЯНЕВ

Всичко започва с Владимир Янев!

Христо КАРАСТОЯНОВ

Сега като заваляха едни юбилеи, та цяла година!... Не можеш като Уди Алън да кажеш: „Чудна работа! През 1616 година са умрели Шекспир и Сервантес, а никой не се е родил!...“ Защото петдесета година нали е разполювала два века и е трябвало бая народ, който да върши работата през втората половина. Тъй че мнозина са се родили през петдесета.

Най-много, естествено, са спортистите. Като се почне с Марк Шпиц от Щатите, мине се през Жил Вилньоф от Канада и Гжегош Лато от Полша, та се стигне до Йордан Кичков Кичека от „Локо“ Пловдив. Много спортист – много нещо. Но то така си е редно: все пак стадионите побират повече хора, отколкото книжарниците и библиотеките, взети заедно... Певци, музиканти, артисти, артистки, Горан Брегович, Миу Миу, чат-пат някой наш политик, колкото да не е без хич, но и писателите не са никак малко, да ви кажа. Христо Карастоянов, Федя Филкова, Георги Янев от Стара Загора, Нора Робъртс от Силвър Спринг, Мериленд, ама тя е много млада, защото е родена чак през октомври.

Обаче всичко започва с Владимир Янев.

И като казвам „всичко“ имам предвид ВСИЧКО!

Ето, още едвам се е родил Владимир Янев и буквално същия ден, 26 януари 1950, Индия приема конституцията си, става република, турга си Ражендра Прасад за първи президент и тъй започва разпадането на Британската империя. Две седмици по-късно, на 8 февруари в гедерето се създава тайната полиция ЩАЗИ, а на другия ден сенатор Джоузеф Макарти в женския клуб на градчето Уилинг, Западна Вирджиния, обявява, че в Държавния департамент работят 205 комунисти и тъй слага началото на Second Red Scare, което ние превеждаме лесно: втората червена страшилка. (Първата е започнала през 1917, когато е роден Хайнрих Бьол.) На 25 юни Северна Корея напада Южна Корея, а може да е било обратното, и на този ден наистина никой не е роден, но затова пък нобеловата награда за литература през същата година е връчена на политика-

пацифист Бъртран Ръсел. Страшна работа... А пък наградата за мир я дават на Ралф Бънч, задето е урегулирал арабско-израелския конфликт. Хем веднаж заминаги го е урегулирал!

Ето как раждането на Владимир Янев се е отразило върху световната геополитика.

Така и така сме навлезли в сезона на мемоарите, та да разправа и аз един мемоар. През хиляда деветстотин седемдесет и... – на, забравих седемдесет и коя точно година – та тогава де на висок баир Бакаджик, нейде край град Ямбол, Росен Босев, лека му пръст, ми даде разказ за вестника, където работех в ония времена. Даде ми го и веднага вика: „Момент само да погледна първата страница...“ Попитах го какво има да й гледа на първата страница, а той вика: „Ами ако отгоре започва със „Скъпи другарки и другари“ или с „Уважаеми колеги“, значи съм объркал листята и ще те моля да си ми ги дадеш...“

Защо казвам това.

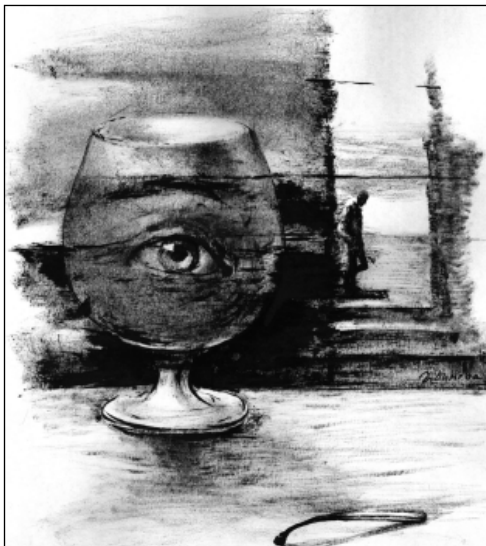
Казвам го затова, защото при Владимир Янев дори и да започва ръкописът със „Скъпи другарки и другари“ – няма страшно! Със сигурност и след едно „Другарки и другари“ или „Уважаеми колеги“, ще следва нещо като нож, нещо като цвете, нещо като нищо на света. Знаем го от личен опит. През 1981 година той беше рецензент на дипломната ми работа за Матвей Вълев, започна именно с „Уважаеми колеги“, а после така ме хвали, така ме

хвали... Приятно вспомнить.

Сега сериозно.

Другарки и другари и уважаеми колеги,

Детството на нашия юбиляр протича в игра на стъклени

Тази чаша-наздравница е специален поздрав от Детелина Димова, Румен Денев, Веселин Стоянов и всички приятели

топчета и в задълбочено запознаване със социалистическия реализъм.

Първото е послужило на един немски писател да си озаглави свой роман, където обаче променя „стъклени топчета“ на „стъклени перли“, за да си няма разпавии със закона за авторските права. Въпросният писател пък е роден през 1877, когато се отваря Руско-турската освободителна война с всички произтичащи от това последствия. Много са небрежни писателите, когато се налага да се раждат.

Що се отнася до второто, за него научаваме от мемоарите на самия Владимир Янев, небрежно озаглавени „На границата с безграничното“. На страница някоя си от това разтърсващо четиво той пише:

„У нас често идваше колоритният (какъвто е и досега) философ Лазар Лазаров. Веднъж ме свари да чета „Млада гвардия“ на Александър Фадеев. Похвалих му се, че съм разбрал кой ще е предателят. Очаквах овации, а той се обърна към баща ми:

– Виждаш ли, Наско, докъде е достигнал схематизмът –

и пионерчетата започнаха да разбират от литература!?”

Така пътят на младия човек е предначертан: момчето ще стане университетски преподавател!

И става.

Преди това обаче той отбива своя патриотичен дълг в редовете на Българската армия – тогава все още народна, а сега вече наборна без народна. Тоест нищо не **отбива**, ами си го отслужва като... Впоследствие той успява да стори невъзможното: написва нещо абсолютно противоположно на армейския устав за строевата подготовка – книгата „Големият хълм“. Ако уставът за строевата подготовка е зенитът на войнишкия живот, то „Големият хълм“ е неговият надир. За тази книга обаче аз няма повече и зъб да обеля, защото ще го поощря като белетрист и ще ни удари в земята – и мен, и Веселин Стоянов, което не бива да става.

От тук нататък вече е университетът, лекциите, изпитите, книгите и бащинската му обич към всички български постмодернисти. В тази си обич Владимир Янев се води от един **завет**, едно **наблюдение** и едно **убеждение**.

Заветът ни е оставен преди има-няма три хиляди години от граматика Приск, който е казал: „Ужасни времена настъпиха, господарю мой, ужасни, ти казвам! Всички пишат книги, никой не чете, а децата не слушат родителите си...“

Според **наблюдението** си той е стигнал до извода, че те смятат запетайките за комунистически заговор и активно мероприятие на бившата Държавна сигурност.

А **убеждението** му е, че त्या младежи четат Мишел Фуко така, както някога малкият Владимир Янев е чел Александър Фадеев. С тази разлика, че те си нямат своя философ Лазар Лазаров...

Сега за книгите. Евалла, много са. Аз лично спрях да ги броя, като стигнах до 25. А някои дори съм ги чел. От

Размишления за самолета и други работи

Веселин СТОЯНОВ

Ако някога сте се поинтересували какво все пак държи тежкия самолет във въздуха, магията е проста – скоростта на плавателното средство трябва винаги да е по-голяма от тази на вятъра или течението.

Тук сред простите закони на аеродинамиката можем да открием причините за невероятното явление, наречено Владимир Янев. Ще ви се стори удивително, но ако се замислите, ще признаете, че неговата скорост винаги е била по-голяма от скоростта на литературния вятър и културните течения. Да

се чудиш откъде черпи гориво за това, но откъдето го черпи, халал да му е. Освен това неговата енергия е толкова искрена и неподправена, като вълнение пред първата брачна нощ.

Ето така се вдигат самолети, както биха казали в една телевизионна реклама.

Но тук словото е за друго. Освен изумяващото количество знания, които Владо Янев е натрупал и систематизирал в главата си, в него винаги стои на пост един верен приятел, една гореща душа. Какво повече му трябва на един университетски преподавател. Може би по-интересна заплата, но това е друга

приказка, няма да се спираме на нея.

Благодарството задължава да споменем, че без нашите приятели светът би бил сив и скучен. Именно нашите приятели са хората, които придават цвят и хармония на този свят толкова близко до дните ни, че дори не вярваме и се стряскаме от изумление, че те закръглят годишнини. Аз си мисля, че заедно с тях годишнини закръгляме и ние, защото през дълбините на мрака в нашите глави се явяват светли спомени и размисли за отминалото време.

И тогава откриваме колко сме богати с приятели, как

щедър е бил Животът към нас, много пъти и без да го разбираме този Живот, но пък нали и Владо Янев е с нас. Най-малкото, за да ни обясни какво сме искали да кажем с тази и тази книга, което е особено важно за нас самите и нашето развитие като буквоедци. Защото много често сами не разбираме какво сме искали да кажем. По тази именно причина Бог е създал приятелите – да им пушим от цигарите, да им пием от ракията, а те да ни хвалят, като се правят, че не виждат какви ги вършим.

Благодарим на Бога, че ни дари с такъв приятел!

➔ от стр. 16

прочетеното си вадя заключението, че Янев прави това, което казва Айзък Азимов, и точно обратното на онова, което ни съветва Дон Маркис. Айзък Азимов казва: „Ако докторът ми каже, че ми остават още пет минути живот, няма да започна да си скубя косите. Просто ще започна да пиша малко по-бързо на машината.“ А съветът на американския хуморист Дон Маркис гласи: „Ако искаш да забогатееш от писане, пиши неща, които се харесват на ония хора, дето си мърдат устните, когато четат на ум.“ Хуморист не-хуморист, обаче познайте до три пъти дали Владимир Янев ще си купи яхта с писане... До-цент! Само не е ясно **до какъв цент** – американски цент или евроцент.

После, както е казано, времето летеше и страхотно завишаваше в нощта, и всички ние ставахме ту добре, ту добри... Онова необмислено съвпадение между раждането на Владимир Янев и преобръщането на Индия в република удари и по литературата като цяло и по литературните предпочитания на самия ни юбиляр. Защото индийците, досущ като нас, почнаха да си преименуват градовете и кажеме ми сега как да произнесеш заглавието на един от любимите романи на Янев „Наследникът от Кхаликота“?!

Страшна работа. Човек и като се ражда, трябва да се оглежда да не направи някоя световна беля. „Какво направихме с този век?“ – както тревожно се пита Веселин Стоянов в един изискан разказ, посветен на мен, разбира се. Юбилярът отговаря на този горчив въпрос ясно и като истинска майна: направихме така, че Трималхион се възроди в **мутренските богатунгели**. А Янев много ги обича богатунгелите – ама много! Защото мутренските богатунгели са онези, които мислят, че в древното „Нула диес сине линеа“ става дума за нечий син и за Фиат Линеа. Това последното той все още не го е написал, но със сигурност ще го напише. Защото е повелител на думите, особено на разкопчаните думи.

Деерли достлар, сиреч – дорогие друзья,

Интернет взе да се пълни с невесели размисли относно възрастта, в която навлизаме. В най-учтивия вариант ѝ викат „пенсионна“, в по-нетърпеливия – „трета“. Има и оптимистични, но има и наопаки. Ето:

„Абе, кога човек разбира, че почва да остарява? Според мен, човек остарява, когато почне да пишка на глътки, както пие. Отказал се е от пероралния прием на алкохолните напитки и вместо това ги приема епидермално, като компрес. Яденето му се услажда повече

от секса. Крие си портфейла в гашите, щото там никой не се сеца да провери. Спи отделно от зъбите си.“ И така нататък.

Скръб! Тия работи ги знаехме от песните на Митко Динев, обаче все си е по-друго като ти ги каже или напише доктор.

Аз пък отначало си мислех, че старостта е дошла, когато почнеш да се будиш, за да пикаеш в час, в който някога си се прибиравал. Например в три. Или в четири. И като се събудиш в три или четири – да не можеш вече да заспиш, е на: тогава е дошла старостта...

Или някои намират, че си вече стар, когато се наложи да си овързваш очилата със скок... Много е унижително, но няма как... На скоч-лепенките някои им викат тиксо. Все тая. Скок, тиксо – ти почнеш ли да си крипси счупените очи да си тиксо или скок – свършила тя!... Е това е то старостта, пичове, това е то старостта!... „Старостта доди!“ – както ми написа веднаж в прозореца **subject** Атанас Славов.

А пък Хачо Бояджиев, професорът по нещо си, който е живял в три епохи и следователно по-голям разбира тия работи, казва, че мъжът имал три възрасти: млад, стар и добре изглеждащ.

Владимир Янев, дорогие друзья и деерли достлар, **е и в трите**.

Млад е – заради детското, съхранено веднаж завинаги в него.

Стар – заради мъдростта, която е натрупал.

И е добре изглеждащ – заради Лили.

Има една стара средновековна песен, според едни – нидерландска, според други келтска, а според съвременния ѝ откривател, арфистът Алан Стивъл – бретонска, защото те там май също не си отстъпват, както ние не си даваме ни Орфей и Евридика на едните, ни Вапцаров на другите. Но въпросната песен във всички случаи е пиянска и май скорларска.

В нея се пее: **„Какво щем да пием седем дни подред...“** и така нататък.

Предлагам господин юбилярът, известен с неотстъпчивия си характер, да ни задължи да я разучим до края на празненствата и после да я изпеем.

И не за друго, а защото поантата в първия куплет гласи: **„Но да пием заедно, а не сами...“**

Доста забавен е и последният куплет.

„Сега да се борим, кой знае колко дълго!“ – тъй започва той, а завършва така: **„Никой не се бори сам, та нека вървим заедно, не сами.“**

А сега, тръгвайте да я преграчваме тая граница с безграничното!

Там вече ни чака Владимир Янев, с когото започва ерата на юбилеите.

150 години от рождението на Антон Павлович Чехов

„ЩЕ ВИДИМ НЕБЕТО В ЕЛМАЗИ...“

Гл. ас. Таня АТАНАСОВА

Едва ли може да се намери рационално обяснение на този културен феномен – вече повече от цял век обаянието на Чеховото творчество нараства и се разпростира върху различни географски, историко-културни и социално-политически пространства. В противоположни във всякакъв смисъл точки на света четирите пиеси на Чехов се поставят и играят с непресъхващ ентузиазъм, драматизират се и се филмират емблематични негови разкази – „Стая № 6“, „Черният монах“, „Човекът в калъф“, „Дамата с кученцето“. Появяват се лавинообразно римейк произведения – пиеси, „романи“ и филми, ярко доказателство за изключително високия „рейтинг“ на Чехов и в постмодерната зона на текущата културна епоха. Само колко разноперести „Чайки“ излитат от гнезда, твърде отдалечени от Московския художествен театър! Цитати от неговите творби и писма се мяркат и четат в произведения от най-неочакван род и ред.

Но струва ми се не литературните игри с „класическите отломки“ в наше време правят Чехов толкова търсен и преоткриван. Тук тече друг, невидим процес сред обикновената аудитория. На зряла възраст конкретни читатели, намиращи го за скучен и неефектен на младини, изведнъж откриват дълбоки истини в разказите и драмите му и не могат да се откъснат от тях. Улавя ги неизразимата Чехова тъга копнеж по другия живот. Дали като „Трите сестри“ те си спомнят „Москва“ – тоест света на своето детство, с други думи – времето на тайнствената и щастлива пълнота на битието, която детето интуитивно постига. Или се сещат за първите мигове на спасителната тъга, според израза на философа Н. Бердяев, по тази загубена в суетата на ежедневието човешка епоха... Но тези две доминантни и взаимозависими теми у Чехов – детството и тъгата по истински живот – започват изглежда неусетно да привличат и непредубедения, и изкушения читател....

Да, съвсем по свой начин може Чехов да разказва за това, за което разказват Достоевски и Толстой – за неуловимия и скрит живот на душата, за нейните страдания, възходи и падения, за миговете на прозрение във „висшите цели на битието“. Мигове, каквито рядко постигат Чеховите герои;

макар че ето, Дмитрий Гуров, бивш Дон Жуан, редом с Анна Сергеевна, „Дамата с кученцето“, изведнъж изпитва неизразимото усещане за пълнота.

По-честата представа на публиката за Чеховите персонажи е тяхната безличност, тъжна самота и студенина, свързани с разклащането на духовните устои – повече лични, отколкото обществени. Тази повтаряща се ситуация се изразява в баналното оплакване на Чеховия човек от житейските тегоби, самоизолацията му в калъфа на екзистенциалния страх (блестящо показани в „Страх“, „Човекът в калъф“ и редица други разкази), бързата деградация в битово съществуване. Такъв е и д-р Старцев, който пиейки като всеки от горчивата „чаша на битието“, забравя за своето човешко достойнство и се превръща в „Йонич“, „езическо божество“. Друг, философстващ лекар, д-р Рагин от знаменитата „Стая № 6“, се затваря в кулата на своя скептицизъм и със смъртта си изкупува страшната заблуда, че можеш да се спасиш от злото в интелектуалната си самотна отстраненост от света...

Но Чехов има и други персонажи, те се броят на пръсти. По принцип той „варва в отделни хора, вижда спасението в отделни личности, разпръснати из Русия тук и там – било то интелегенти или селяци – в тях е силата,

А. П. Чехов

макар те да са малко“, както се изказва извън художествена творба. „Нормата“ писателят смята, че не трябва и не бива да бъде директно изказвана в произведението (една авторска гледна точка, сериозно критикувана по негово време). Но в духовно-публицистичния жанр на некролога например Чехов си позволява, както никъде другаде, ярки и конкретни панегирични акценти върху нравствено-духовната преобразяваща сила, която излъчва примерът и споменът за един човек „норма“. „В нашето болно време, когато европейските общества са обзети от мързел, житейска скука и неверие /.../, подвижниците са нужни като слънцето“ – такава е мащабната време-пространствена рамка, която откроява подвига на съвременника на Чехов, учения изследовател Пржевалски. Той притежава „благородно честолюбие“, чиято „основа е честта на родината и науката“, „непобедим от никакви изкушения за лично щастие стремж към набеязаната цел“, „фанатична вяра в християнската цивилизация и в науката“. Именно поради тази вътрешна духовно-интелектуална хармония Пржевалски остава единствен по рода си в контекста на Чеховото творчество „портрет“ на целеустремен човек, който не е загубил, подобно на героя от „Скучна история“ „общата

идея“, „Бога на живия човек“, а живее с нея. В явен контраст с живия прототип се създава по-късно и образът на естествоизпитателя позитивист фон Корен от повестта „Дуел“. Притежаващ и „олицетворяваща висшата нравствена сила“, Пржевалски „продължава и след смъртта си своето дело“ – „да оживява със своя гроб пустинята“.

Малко са персонажите у Чехов, които оживяват със своето непомръкнало човешко достойнство скучната житейска пустиня в неговите притчови творби. Не са като че ли толкова ярки и онези думи и жестове, заради които обикновено читателят помни литературните си любимци. Но има едни думи, които искам да цитирам накрая на този кратък размисъл по повод на юбилея.

Ето ги тези думи на два-сетгодишната Соня (една от Соните, любимите мъдри със сърцето си героини на руската класика) в пронизващия със сякаш простиция си трагизъм финал на „Вуйчо Ваньо“: „Ние ще си отдохнем! Ще чуем ангелите, ще видим цялото небе в елмази, ще видим как всичкото земно зло, всички наши страдания ще потънат в милосърдието, което ще изпълни целия свят, и нашият живот ще стане тих, нежен, сладък като ласка. Аз вярвам, аз вярвам ... /.../ Ще си отдохнем ... Ще си отдохнем! Ще си отдохнем!“

Може би и заради тези думи обичаме Чехов, обикват Чехов дори и във време, бедно на вяра и обич...

Нали и ние (всеки от нас, насаме със своите и вечните страхове, съмнения, загуби, в ужасяващата суета на този век, обикновено тайничко) се питаме – „Ще видим ли един ден цялото небе в елмази“?

Разговор с проф. Надежда Сейкова за театъра и нейните студенти в ПУ

- Проф. Сейкова, защо избрахте „Покана в замъка“?

– Тази пиеса много отдавна я харесвам, защото главният проблем е силата и цената на парите, а в нашия свят на пари този проблем наистина води до трагика – пиесата е трагикомедия. Авторът стига до „абсурдната“ идея, че парите не носят богатство, че носят нещастие и не могат да купят приятелство и любов. Героят, който е най-богатият в пиесата, стига до нетипичното решение да се откаже от своите пари, да ги унищожи. Но той вече е техен роб и просто не може да стане беден. Протестът на автора срещу могъщата сила на парите.

В нашия вариант, за да излезе още повече фалшът на обществото, на един маскен бал се разиграват много интересни интриги за любовта и за непостоянството в любовта. Те са преплетени с въпроса може ли, или не може да се купи любов. И в това богато общество виждаме как взаимоотношенията вътре се диктуват от парите.

– Колко време работихте спектакъла?

– Един семестър. Всеки петък и всяка събота репетирахме по цял ден от 9 до 10 вечерта, оттам нататък асистентът ми Троян Гогов доработваше.

– Какви трудности срещнахте?

– Трудностите са в това, че идвам само два пъти в седмицата. Това в известна степен не може докрай да мотивира студентите, но сега те се мобилизираха напълно и резултатът е добър. Радвам се, че наши сътрудници са две много талантиливи третокурсници от АМТИИ. В известна степен успяха да бъдат почти денонощно с нас, а си имаха и изпити. Последните седмици стояха до полунощ, за да успеят да направят всичко необходимо за сцената. И то с минималните средства, които университетът отпуска.

Проф. Надежда Сейкова е завършила театрална режисура в НАТФИЗ (тогава ВИТИЗ) в класа на големите театрални режисьори и педагози Боян Дановски и Стефан Сърчаджиев. Две години е асистент в Народния театър. Освен на двамата си преподаватели, проф. Сейкова е била асистент и на режисьорите Николай Масалитинов и Кръстьо Мирски. Имала е щастието да работи с актьорски светили от ранга на Апостол Карамитев, Маргарита Дупаринова, Владимир Трендафилов, Андрей Чапразов. Работила е с тогавашния драматург на театъра – поетът Николай Лилиев. Впоследствие започва работа в НАТФИЗ, където преподава 51 години. Работила е във висши учебни заведения във Варна, Благоевград и Пловдив. Има постановки в Народния театър, в „Сълза и смях“, в повечето театри в страната, както и в Украйна и Грузия.

Тази година завършва вторият ѝ клас „Актьорско майсторство“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Наскоро беше премиерата на дипломния им спектакъл „Покана в замъка“ на Жан Ануи.

Сцена от спектакъла „Покана в замъка“

– Какво бъдеще очаква вашите студенти? Мислите ли, че ще могат да се реализират в това кризисно време?

– В тези тежки времена, в които господстват парите, да излезе духовното е доста трудно. Но мисля, че рано или късно държавата, или ръководителите на държавата ще разберат, че духовното богатство е много по-голямо от финансовото. Само че, ако се пропусне мигът, ще се превърнем в един мизерен и унижен народ.

Какво мога да кажа? Много е рисково положението на завършващите актьори, защото сега се препоръчват съкращения при и без това максимално съкратените състави на театрите. От възрастните всеки ще иска да си запази мястото за пенсия. Пък дори и да му

е дошло времето за пенсия – аз не вярвам, че един актьор може да се пенсионира. Щом ходи, значи може да играе.

Всеки от моите актьори трябва да намери своето място. Засега доста от предишния ми випуск са по театрите, има и такива, които още не са си намерили работа. Такова е положението и със студентите ми от другите ВУЗ-ове. Явяват се по кастинги за театър и кино, но за съжаление доста от тях ги вземат само за роли и после те пак излизат на улицата. Тъжно е. Но много мои студенти водят предавания, участват в шоу програми, виждаме ги по телевизията, така че и такава реализация очаквам.

– Как ще коментирате координацията си с Педагогическия факултет и въобще

с университета? Тази „машина“ помага ли за доброто образование на студентите или по-скоро пречи?

– Ами какво да ви кажа... Каквото поискаме и имат възможност – дават. Но някак си все още цялостно не може да се разбере, че актьорското образование си има свои условия, свои правила. Не може да се подчини на всички закони на общото чисто университетско образование.

– На чисто административната система?

– Да, да, точно така. Но винаги в срещи и разговори, те, слава богу, ме изслушват и ценят и искат да се намесва в програмата. И съм се намесвала. Но не докрай може да се разбере нашата специфика, не докрай. Добре, че не ни се месят за репертоара, но опрат ли нещата до административно-структурните проблеми – кои предмети, колко часа седмично, не получаваме най-доброто. Но това е университетско театрално образование, което по света съществува. И аз казвам на гост-колегите, които преподават в специалността – все пак сме дошли да преподаваме в университет, това не е НАТФИЗ. Така че има специфика, определено. И по-трудно е на тези студенти тука, отколкото на тези в академията.

– Как

на стр. 20

За Петя Дубарова, нейния паметник и поетичната памет на читателите

Петя КОЛЕНЦОВА

Петя Дубарова – поетесата, написала едни от най-светлите стихотворения в българската поезия, сега трябваше да бъде на 48 години, но тя остана завинаги на 17. На 4 декември 2009 се навършиха 30 години от преждевременната ѝ смърт. По този повод Община Бургас и Инициативен комитет обявиха национален конкурс за идейна концепция за изграждане паметник, който по адекватен начин да отразява личността на поетесата и нейното творчество.

Няколко дни преди годишната разговорях с нейната сестра д-р Елица Дубарова-Петкова, която участва в *Паисиевите четения*. От 2000 г. до днес тя е главен уредник на къща музей „Петя Дубарова“, организира и всички останали инициативи, свързани с името на „детето-поетеса“, а също така е и преподавател в университета „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас. Завършила е Българска филология в Пловдивския университет.

Тя сподели своята визия за паметника още тогава – да бъде от фигуративно-портретен тип. Портретът на Петя (глава, лице) да е направен едно към едно, защото при нея е изключително важен погледът, излъчването. А то е харизматично. Пряко свързано е с цялото ѝ творчество. Добавя, че това, което Петя излъчва от своите очи, всъщност ние го виждаме въплътено в нейното слово.

Единият от начините да се присъединим към инициативата за изграждане паметник на „слънчевото момиче“ на българската поезия беше да се включим в общественото гласуване за проекта на паметника. Броят на

скулпторите, изявили желание да участват бе 49, а от тях 24 представиха своите проекти в срок и точно за тях можехме да гласуваме в интернет. На страницата на къща музей „Петя Дубарова“ (www.dubarovamuseum.com) беше публикувана галерия с проектите и всеки можеше да направи своя избор. Впечатляващ е фактът, че в гласуването се включиха над 10000 души от страната и чужбина, а фактически седмият глас в журито беше именно на гласувалите в интернет

Спечелилият проект е на Радостин Дамасков, на второ място е на Бойко Митков, а на трето – на Георги Георгиев. Д-р Дубарова-Петкова сподели, че семейството ѝ е доволно от първото място. Допълни още, че като скулптурна фигура това

Проектът за паметник на Петя Дубарова

е най-добрият проект.

Относно другите инициативи, свързани с името на поетесата, тя съобщи, че предстои ново двуезично издание на стиховете ѝ. Оказа се, че още през 1992 г. поезията на Петя Дубарова се е четяла и на английски. Точно тогава, без знанието на който и да било в България, излиза книга с преведена поезия в Америка. 16 години по-късно успяват да си доставят това издание, за да го имат като фондова единица в експозицията на музея. Според д-р Дубарова-Петкова стихосбирката е

цялостна, съдържа 56 стихотворения, които са много добре преведени от Дон Уилсън. Планува се изданието да излезе като двуезично и да се разпространява не само в България, но и в чужбина. Националният литературен конкурс „Петя Дубарова“ очаква творбите на младите литературни таланти, а информацията за статута и регламента на конкурса е на сайта на музея.

Д-р Дубарова-Петкова ми разказа и за личните си усещания, стремежи, упование. Каза, че в своето литературнонаучно писане се опитва да отстоява творческия си потенциал и въобще да защитава творчеството като най-важна същност на човека. Добавя, че всички ние по някакъв начин трябва да бъдем творци. Своята мисия вижда от една страна като посредничество между младите хора и тяхното желание да се реализират, а от друга – в съхраняването и популяризирането паметта на Петя. Мисли, че всички хубави неща в живота си, щастието, което умее да изпитва, децата си – всичко това дължи на Бога. Запомня-

Елица Дубарова-Петкова

щи са думите ѝ, че ние тук сме като под наем и нашият хазяин е много, много добър. Говори с изключително топли думи за Пловдив и за студентските си години, прекарани в Пловдивския университет. Споделя, че когато се завръща в Бургас, като изключи професионалната си реализация, всъщност там не усеща пространството, средата, защото сърцето ѝ е останало в Пловдив. Не пропуска да каже, че Пловдивският университет е изпълнен с благодатно присъствие, с чудесни преподаватели професионалисти. На моя въпрос дали има преподавател от нашия университет, който с влиянието си е белязал професионалния ѝ път и вътрешния ѝ свят едновременно, д-р Елица Дубарова-Петкова отговори така: „Но, разбира се, любовта ми има по-лични измерения – визирам проф. Клео Протохристов! Тя (пред)определи желанието ми да се занимавам със западноевропейска литература, но и нещо много повече, тя изпълва синекдотично любовта ми към Пловдив, защото харизмата на този прекрасен град свързвам изключително и с харизмата на професор Протохристов – част вместо цялото и цялото вместо част, така мога да опиша отношението“.

Д-р Елица Дубарова-Петкова пожела на всички студенти, които учат в Пловдивския университет, да го обичат, да вземат всичко от Пловдив и да дадат всичко от себе си, да останат тук и да са щастливи от това!

Разговор с проф. Надежда Сейкова...

➔ от стр. 22

се развива тази млада специалност тук – актьорство за драматичен театър?

– Забелязвам какви хора завършват, какви влизат. Доста от тях са кандидатствали в НАТФИЗ и по един или друг начин не са влезли. После, като работя с тях, виждам, че някои несправедливо не са влезли. Но понякога проблемът е в комисиите. Аз съм била години наред в комисиите, не винаги може абсо-

лютно точно да се прецени в един изпит кои са най-талантливи. Има и притеснение, има и шоково състояние, както и умора от страна на комисията.

– Какво бихте посъветвали вашите студенти, които завършват тази година?

– Да бъдат упорити, да не се отказват веднага от професията при трудностите и неяснотата, да имат амбиция, търпение и жертвоготовност дори, за да си реализират мечтата.

Кирил Кирилов

Програма „Коменски“ мотивира ученици и учители в Пловдив

СОУ „Св. св. Кирил и Методий“ е сред училищата в Пловдив, специализирани по секторна програма „Коменски“ – програмата „Обучение през целия живот“ към Центъра за развитие на човешките ресурси. Темата е „Младите европейци – еднакви, но различни“. По покана на Анна-Мария Райчева, една от ангажираните в проекта ученички, присъствах на Деня на програма „Коменски“, преминал под мотото „Фестивал на храните“. В училището заварих учители и ученици в трескава подготовка за празника – подреждаха плакати, редяха богата трапеза с всевъзможни ястия, уточняваха подробности по програмата, хореографията на танците... Всичко, което видях, успя да ме убеди, че днес за българското училище участието в европейски програми е напълно постижима цел, щом има отдаденост и ентузиазъм от страна на учители и ученици. За продължаващата до 2013 г. програма „Коменски“ разговарях с преподавателката по английски език и координатор за СОУ „Св. св. Кирил и Методий“ г-жа Светла Иванова.

– Г-жо Иванова, каква е целта на програма „Коменски“?

– Основната цел е да подпомогне учениците да разширят хоризонтите си, да научат повече за останалите държави от Европейския съюз – традиции, фестивали, култура. Плюс всички други цели, които са общи за проектите.

– Кои са участниците?

– Учениците бяха избрани чрез анкета и разпределени в четири групи – „Изследователи“, „Информационни технологии“, „Преводачи“, „Комуникации и разгласа“. По тяхно собствено желание – в зависимост от това какви умения имат, колко добре се справят с чуждия език. Пряко ангажираните са 32-ма ученици. Ръководител на проекта е директорът Таня Николова, аз съм координатор, а останалите преподаватели са Мария Грозева, Галина Ангелова и Ели Грамбелова.

– Какви инициативи са осъществени до момента?

– Проведени са три работни срещи. Само за преподаватели – в Полша през ноември 2008 г., в Гърция – среща на преподаватели и ученици през април 2009 г., и в Германия – през ноември-декември 2009 г.

– След близо две години участие в програмата каква промяна забелязвате у ангажираните ученици?

– Промяната е много голяма. Изключително отворени са към нови идеи, към занимания, които не са пряко свързани с учебните часове. Имат възможност за изява и на уебсайта на училището (www.comenius-soukirilimetodii-plovdiv.org). Там правят най-различни презента-

ции, снимки, постери. Бях провела в края на миналата година анкета, в която повече от 70 % заявяват, че са подобрили езиковите си умения. Разменят писма, имейли. През определено време правим конферентни връзки по Скайп. Много са напреднали откъм информационните технологии.

– А преподавателите промениха ли възгледите си за нещо?

– Да. Защото в такава близка връзка, която не е свързана с конкретен урок, изпъкват личностни качества, убягващи по време на стандартен учебен час. Преценката и за двете страни (не само нашата за тях) се промени. Виждам признание от тяхна страна за тези, които са организирали проекта. Те могат да разчитат на нас, ние – на тях. Учим се взаимно на много неща. В Гърция тези, които бяхме на срещата от класовете с изучаване на гръцки език, имаха допълнителен контакт. Можеха да преценят тамошните ученици и преподаватели и къде сме ние в света.

– Днешният ден е под мотото „Фестивал на храните“. Каква е задачата на учениците?

– Първата задача е да представят всичко, което са свършили до този момент. За това са тези постери. Ще има презентация. Ще покажат два танца – гръцки и немски. На работните срещи в Германия имаше часове по танци. Втората част е Фестивалът на храните. Всяка държава е изпратила по шест рецепти и те трябва да се изпълнят. Този ден се отбелязва днес във всички останали 7 държави – Италия, Швеция,

Учениците и учителите, участващи в проекта

Кипър, Гърция, Испания, Германия и Полша.

– Кой е Вашият личен мотив да участвате като координатор на проекта?

– Преди години имахме подобен проект. Децата са добре подготвени. Те са от хореографските класове, от гръцките и от класовете с компютърна графика и реклама. И тъй като целите и задачите бяха много, просто децата имаха нужда от изява. Виждам как променят гледната си точка, не спрямо партньорите, които са участници, а спрямо самите тях. Започват да си поставят по-високи

цели. Изгражда се доверие и чувството, че те са оценявани и че са подкрепяни.

– Какво предстои до приключване на проекта?

– През март трябва да направят една готварска книга. През следващия месец да подготвят книга за 10 известни личности. След това предстои среща на преподавателите в Кипър, където ще бъдат изготвени финалните отчети, анкети и крайният продукт, който ще представлява книжка и диск от всяка държава. През май и юни е финалният етап на програмата.

Интервю на Петя КОЛЕНЦОВА

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪЛЪСКАНИЦИ

Виетнамска кула

Имаме три колчета и три диска с различна големина, наредени по големина отдолу нагоре на първото колче. Като местите дисковете само по един, трябва да отидат в същото положение на третото колче! Условието е: при местенето можем да се движим надясно и наляво, като използваме и второто колче, но не се допуска по-голям диск да стои върху по-малък!

Опитайте след това да решите задачата с четири диска с различна големина!

Отговори на задачите от миналия брой

1. Гарги: птиците са 4, а дърветата – 3.

2. Две момчета: имат съответно 10 и 14 бонбона.

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ

Пътешествие из структурирани смисли

Тенчо ДЕРЕКУВЛИЕВ

„Езикови структури. Пътища и граници на смисъла“ – *стова заглавие излезе пред читателите неотдавна езиковедът доц. д-р Стефан Гърдев, преподавател във Великотърновския университет и редактор на www.belb.net (Българска електронна лингвистична библиотека). Тук предлаганият текст има една основна цел – да представи част от високогласните семантични сигнали в книгата. Претенции за жанра рецензия не се заявяват.*

Тематичният обхват и композиционната аранжировка на монографията приобщават читателя към смисли с интердисциплинарно значение, като точно интердисциплинарността е и първата интегрираща линия. И още нещо: тази първа линия внася своя паралел с интегративно съдържание. Това е креативната комбинаторика на Ст. Гърдев, където лексикалните употреби и синтактико-стилистичните структури с интересен техницизъм са сложени центростремително в постигането на текстовата цялостност.

И така, след току-що казаното може да допълним, че в резултат на двете си интегриращи линии книгата притежава двойно значение – маркер на авторския творчески профил и интерпретативно вглеждане, без да бъде двусмислена. На стр. 12. Ст. Гърдев признава, че текстовете са написани „от човек, който се опитва да мисли езика, но и от езиковед, който се опитва да мисли човека“. Преформулиран, цитатът би звучал като *човекът за езика и езиковедът за човека*. Безспорно навлизаме в лингвистично добре познатата тема за езика и човека. Сега обаче идеята е да посочим, че в „Езикови структури. Пътища и граници на смисъла“ антропологичният пласт, в общото значение на термина, присъства стабилно. Авторът не е останал в тълкувателско състояние върху езиковата система само откъм нейните граматически отворени и затворени явления, а в представените тезиси и последвалите обобщения привлича теми с валентен потенциал в зоната на филологическата макросемантика. И вероятно затова „знаем, че попадайки в триизмерното пространство на езика, ние всъщност сме вече потопени в очарованието на неговата неизмеримост, в магията на неговата непредсказуемост, в необяснимото съчетание от красотата на свободната хаотичност и удобството на системната подреденост, преливащи в творческото усещане на ежекундната изменчивост“ (стр. 11).

„Някои черти и проблеми

на научното мислене в XXI век“ е надсловът на Глава I, където са налице широка оптика върху филологическите концепции и показана способност да бъдат синтезирани пространни тези от историята на световната философско-лингвистична или по-скоро лингвофилософска мисъл.

Пред читателя застава идеята за наличието на „две противоположни по резултатите си тенденции – на секуларизация и на универсализация на сферите и обектите на научното знание“ (стр. 19), но и това, че „двете посоки са свързани с отчетливо повтарящия се интерес към *междинните* и/или *хибридни* зони на познанието (и изобщо на културата) и с допустимостта на епистемологичната *субективност*“ (стр. 20). В научното повествование е представена и концепцията на Михаил Епщейн, автор на „новото направление в съвременната философия, наричано (напр.) *посибилитет* и наричащо се критически универсализъм“ (*пак там*). В концепцията на М. Епщейн се открива понятието **граматософия**, което има статута на философски раздел, а фундаменталните отношения и свойства на мирозданието се разглеждат чрез граматиката на езика. За Ст. Гърдев граматософията излиза на научния хоризонт, бидейки „поредната надежда за цялостно, всеобемашо и успокоително осмисляне на човешкия феномен“ (стр. 21). Малко по-нататък движението ни из „Езикови структури.

IN MEMORIAM

На 16 февруари българската филология и родното езиковедство загубиха своя изследовател творец доц. д-р Стефан Гърдев (1966-2010). Загубиха го колегите и приятелите му. Редакторът на Българската електронна лингвистична библиотека и автор на приносни езиковедски изследвания обичаше Пловдив. Ежегодно и със силно съпричастие участваше в журито на Националната научна конференция за студенти и докторанти. Възхищаваше се на филологическия дух и казваше: „Филологическата лаборатория в Пловдив е толкова единствена за нас...“!

Доц. Стефан Гърдев създаде един различен стил в описанието на езика. Доказа го с книгата си „Езикови структури. Пътища и граници на смисъла“. За съжаление, последна в творческия му свят.

Поклон пред паметта на доц. Стефан Гърдев!

Пътища и граници на смисъла“

отвежда и до понятието „езиково съществуване“, с което авторът лингвист вижда живота „с езика“ и „в езика“ (стр. 28). И в своята прогноза изговаря футуралните изречения: „Доколкото мога да преценя хода на научното развитие у нас в областта на лингвистиката и по-общо – на филологията, в нея съвсем скоро ще стане мода да се говори за теорията на всички теории, съвременната научна революция, кратко наричана синергетика, и едно от първите неща, които ще започнат да се (пре)експлоатират, ще бъде теорията на детерминирания хаос (спрямо него сякаш времето вече е сегашно, а не бъдеще). Тогава начинът на мислене, който ни предлага „лингвистиката на езиковото съществуване“, ще бъде един от най-адекватните на общото (хипермодерно) умонастроение“ (стр. 31).

По-нататък Ст. Гърдев заговаря и за собствените имена като обект на лингвистичната културология, която се приема за лингвистична проява на антропоцентричната парадигма. В този контекст е и експликацията на междудисциплинарността: „Проблемът за връзката между език, култура и етнос е междудисциплинарен проблем и неговото проучване е задача на различни науки – от философията и социологията до етнолингвистиката и лингвокултурологията“ (стр. 45). Разбираме, че значимостта на собствените имена в лингвокултурологичен аспект ги превръща в лингвокултура, а в статуса си на компонент от езиковата система те „влизат във взаимодействие както с нейните елементи, така и с елементите на неезиковия семиозис – социален, исторически, културен“ (стр. 52).

Интересни и перспективни постановки откриваме в точката „Лексикална периферия и граматика“, където анализът е насочен върху „редица случаи на употреба в разговорна реч на „неправилни“, несъществуващи в езиковата система думи, които като цяло могат да бъдат определени като *оказионализми*“ (стр. 108). Такива са примери от типа на *киликощерица*, *разкиличепнала*, *прескараломбя*, *смицфърца*, *спилюдацано*, *разпалапензен*. По мнението на Ст. Гърдев тези думи привличат изследователския интерес със структурните си специфики, а деривацията им се осъществява „чрез присъединяване на поредица от морфеми или подобия на морфеми, като е много възможно в думата да не се осъзнава коренна морфема – след наслагването на няколко представки се завършва с една или две наставки и задължително с необходимите за фразата граматически морфеми, ако думата е изменяема. В този случай може да се каже и че създавайки думата като поредица от афиксални морфеми (и/или морфемоди), говорещият им приписва на практика стойност на корен (...)“ (стр. 111).

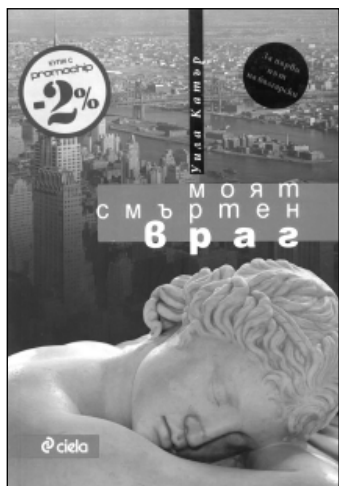
Финалната глава на книгата е озаглавена „Човекът, езикът и посоките на (не)материалното“. Разбира се, ако говорим за финални контури в тази монография, тъй като тя има способността да преминава финални линии, заставайки обаче на нова стартова позиция.

Акцентите са сложени върху рекламата като реклама и като лингвистичен обект; вещите, думите и любовта в нея; рекламния семиозис, както и

Три нови преводни романа

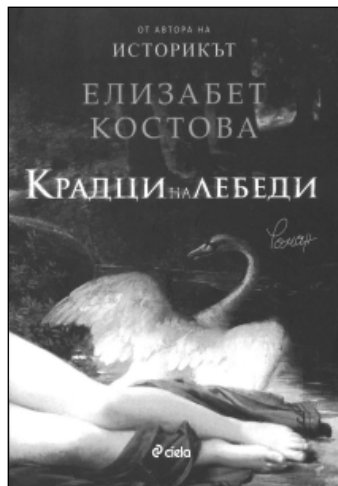
В края на 2009 и началото на 2010 година бяха издадени романите „Месията от Стокхолм“, „Моят смъртен враг“, „Крадци на лебеди“.

Синтия Озик е една от значителните американски пост-модерни романистки, а „Месията от Стокхолм“ е нейният шедьовър, изключително интересен роман с културни загадки – романите на Бруно Шулиц, литературен Стокхолм, столицата на нобеловите награди, Втората световна война. Романът първоначално беше публикуван в списание „Панорама“ и спечели наградата за превод „Кръстан Дянков“ в размер на 2000 долара.

За пръв път е преведен роман и разкази на една от петте най-велики американски романистки – „любимата писателка на американския народ“ – Уила Катър. Катър е най-влиятелната авторка в периода до Втората световна война в САЩ, днес творчеството ѝ – с нови издания, филмови версии, научни изследвания,

преживява ренесанс – не само в родината ѝ, но в Англия, в скандинавските страни, в Чехия, Полша, Словакия, а сега и в България. „Моят смъртен

враг“ е най-сложното литературно послание на Уила Катър.

Бестселъровата романистка Елизабет Костова се ползва с изключителна популярност у нас. Наред с Ана Данилова, Костова е сред най-прочутите български литературни снахи, свързващи ни „по роднински“ със събитията в световната култура. „Крадци на лебеди“ – един роман за творци на изкуството на импресионизма, за любов и страсти от XIX, XX и XXI век. В България е известен и първият роман на Елизабет Костова – „Историкът“, издаден в тираж 5 милиона.

Трите романа са преведени от преподавателя по английска и американска литература гл. ас. Йордан Костурков, който е и автор на изследвания за Уила Катър.

„Пловдивски университет“

Студентските съвети дискутираха Закона за висшето образование

Самуил ЦВЕТКОВ

Във връзка с предстоящата промяна в Закона за висшето образование Националното представителство на студентските съвети в България и АПАО организират работни срещи-дискусии със студентските съвети за обсъждане както правата, интересите и проблемите на студентите, така и промени в ЗВО.

На 09.02.2010 г. в 5. аудитория на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ се състоя дебятът в Пловдив с представители на студентските съвети на 8-те висши училища в града. Срещата започна с въведение по темата „Болонски процес“ и българското образователно пространство и пре-

мина към активното студентско включване, като бе обърнато внимание на нормативната уредба /ЗВО/ и дейността на студентското представителство /СС/.

Основна задача пред българското висше образование е изпълняването на целите, заложи в Болонския процес. Тъкмо затова познаването на европейските политики и действия в сферата на висшето образование е важно. Познаването в детайли на образователните политики и стратегии би позиционирало студентските съвети като активни участници в процеса на висше образование – роля, заложи в Болонския процес след срещата на министрите на образованието в Прага 2003 г.

Три експромта

Вероятно ви се е случвало да ходите по работа в печатната база на университетското издателство. Там има двама много симпатични печатари – Атанас Самунджиев и Георги Янков. Та, ако сте ходили, сигурно се е случвало Георги Янков да ви посрещне с няколко експромта. Предлагаме ви три от тях, записани на 12 февруари.

Стиховете на Янков

* * *

Здравейте, аз съм БАЙ ГЕЦАН
от шеф на вестник призован
да поразсмивам в ранна доба,
без да Ви бъркам много в джоба.
Ако си вестника не купите,
на себе си Вий ще се цупите
понеже ще е интересен
а и за четене тъй лесен.

Тук няма формули, сентенции
а само проза без претенции.
Оферта има и за Вас
ако сте с писането в час
дуети можем да оформим
и пълно шоу да заформим
и тъй Ви хвърлям ръкавицата
да се преборим за шестцимата.

* * *

Макар и малка таз притурка
не е случаен артефакт.
Тя не желае да живурка

уеща всеки моден такт.
Щом трябва става барикада
но миг след туй е вече мост
на който няма грам преграда
за връзката със свой и гост.
Все по-добри ще са поетите,
а всеки ще се доразвива
и все по-чувствени обетите,
притурката ще бъде жива.

* * *

От мен се чакат каламбури
майтапи и идеи шури.
Дали ще мога го постигна
много летвата да вдигна
едва ли скоро ще узнаете
за туй е по-добре да траете
и да търпите ми тирадата
докато чакате насладата
да ви залее с пълна сила
кога зачеша аз дактила
и с пълно гърло да запая
в свежият ритъм на хорая.

➔ от стр. 22

„Последният падеж, или лингвистика на един Борис-Христов текст“. Смесовите интонации в тези теми оставяме като приоритет на читателя, който ще отвори „Езикови структури. Пътища и граници на смисъла“, защото те позволяват рецептивно проникване.

И още нещо – едва ли е случайно и че Ст. Гърдев е сложил „Вместо заключение“. Това аргументира и идеята за отвореност

на монографията, където като че ли прозвучават думи-поканата: „Добре дошли отново в началото на книгата!“. Естествено, защото „Езикови структури. Пътища и граници на смисъла“ стимулира филологическото мислене. Нетрадиционно, с иновативни ходове в лингвистичната и текстолингвистичната концептуалност, характеризиращи интерпретативните особености на автора им. Структурираща пътищата и границите или пътешестваш из структурите на смисъла...

СЮЖЕТ ЗА КРАТЪК ФЕЙЛЕТОН

Петър КРАЕВСКИ

Дядо Филимон и баба Драгуца дремеха пред телевизора в очакване на поредния турски сериал. Вървяха новините на турски. Говореха нещо за министъра на културата Вежди Рашидов, който бил на посещение в Истанбул.

– Каква стана тя, Драгуцооо? – въздъхна дядо Филимон. – Новини на турски, турски сериали, културен министър – турчин... Покултурчиха ни, ей!

– Суз бе, Филимоне! – сръга го баба Драгуца. – Аман от твоя национализъм! Чунким турците не са хора.

– Ба! Петстотин години не можах да ни потурчат, ама сега направо ни покултурчиха! – като на себе си промълви дядо Филимон и ухапа омачкана папираса. – Къде е чакмака?

Баба Драгуца му подаде влажен кибрит със снимка на възрожденски князи. И двамата знаеха, че няма да запали, но ритуалът се повтаряше неизменно. Филимон издраска три клечки, пусна цветиста ругатня и върна папиросата зад ухото си. Така отказваше цигарите – по няколко пъти на ден. И винаги успешно, поради склерозата.

– Филимоне, почва, почва! – оживи се баба Драгуца. – Дано в тая серия младите да се вземат!

– Ба, ша са вземат. Нали момчето излезе евнух...

– Не евнух, а хомейсаксуалист.

– Що рече?

– Бе, женкар-путьо излезе. Инак оня гювендия беше от друг сериал.

– Не мога да ги знам всичките.

– Кешки да беше запомнил най-главните, бре – Инджи и Мехмед! Па лани снахата не кръсти ли внуците на тях?

Нещо бодна дядо Фили-

мон под лъжичката. Старецът стана. В краката му скочи черна котка и започна да се умилква, но той я скрита под масата.

– Не закачай Ферхонде! – развика се баба Драгуца. – Какво ти е направил бедното животно?

– Поне да ловеше мишки, ами то – по цял ден мърсува с котарака на комшията!

– Такава си е Ферхонде – ухили се баба Драгуца, като се че си спомни нещо от младите години. – А ти стига си тепал насам-натам, пречиш ми да гледам сериала!

– Покултурчиха ни, ей! – прошепна на себе си дядо Филимон. – Къде ми е цигарата?

– Зад ухото ти, къде! Върви да пушиш по вълка!

Дядо Филимон излезе на двора. В кибрита беше останала само една клечка. Той погали влажната ѝ главица и я мушна на сухо във вътрешния джоб на сетрето. Поомачка папиросата и я върна зад ухото си.

Над възрожденската къщица изгриваше тънък лунен сърп.

Финал на редактора:

– Ефектен финал, да. Твърде ефектен – каза редакторът на културната рубрика във вестник „Шев и кройка“. – Само че текстът ви е демоде. Битова сценка някаква. Още повече с тези герои – Филимон и Драгуца. Що за имена? Да не говорим, че спрягате културния министър в неудобен контекст.

Авторът смутено чупеше пръсти.

– Виджте какво... – продължи редакторът. – Нашият вестник излиза благодарение на субсидията от Министерството на културата. Не че ви вменявам как да пишете, но редно е сам да си направите

изводите. Ето в този брой например представяме народни носии от Анадола. Пускаме и статия за особеностите на ръкоделието в регионите със смесено население, както и специално изследване за ритуалите при къносване на булка. Имаме и специално интервю със звездите на турския сериал „Перла“ – Сюнгюл Йоден и Къванч Чатлату. Чудесна находка! Евала на репортерката... А вие какво? Предлагате текст за Дядо Филимон и баба Драгуца... Вехто. Нонсенс. Оф топик. Как да ви го кажа по-учтиво... Тъпо е. Пък и онази фраза „покултурчиха ни“ си е направо етническа бомба със закъснител. Не. Материалът ви не е за нас. Най-добре си го пуснете в интернет и си го четете, докато ви хакнат сайта. Благодаря ви, че ни посетихте, изходът е в края на коридора.

Финал на юзерите в литературен сайт:

– Kafa! – написа в чат форума юзерът Karakondjul. – Koj gi puska tea prustutii tuka?!

– Shto be, ti kuv final iskash? – засече го юзерът Kahraman77.

– Ne me kefi tva s redaktora. Tapnja.

– Onova za lunata da ne beshe po-gotino? Nekav surp izgrjava ebasi.

– Tova e luna be, kopele. Shto da ne izgrjava? Ela izgreeeeeej...

– Are begaj be, pedal!

Финал на втория план:

Агент Karakondjul беше доволен. Водещият офицер Kahraman77 бе дал висока оценка на неговата работа. Можеше да продължи дейността си под прикритие. Направи си кафе каймаклия и огледа програмната схема. Да, праймтаймът

Петър Краевски

можеше да поеме още една турска сапунка. Отпи дълга глътка и се усмихна. Зъбите му блеснаха като небет шекер на кристали. Очертаваше се повишение.

Финал на автора:

Това е истинският финал на този материал. Уточнявам в прав текст – не съм против турските сериали. Мисля, че са направени професионално. Представят Турция като чудесна туристическа дестинация. Сценарият е добре балансиран за жанра си. Актьорите не са с театрална заваска, а играят естествено и вълнуват обикновените зрители. Ще призная, че дори съм благодарен на нашите телевизии. Благодаря им, че все още излъчват турските сериали с превод на български.

Финал на майор Иванов:

Майор Иванов разпечата текста „Сюжет за кратък фейлетон“. Заведе нова папка с наименование „Разработка „Филимон и Драгуца“. Пъкна разпечатката вътре и спря компютъра. Минаваше 19:47.

– Ало, Петров, докарай ми колата, бързам! – обади се Иванов по вътрешната линия.

Майор Иванов наистина бързаше. В 20:00 започваше любимия му турски сериал. А с автора на горното антрефиле щеше да се разправя по-късно. Дискретно. Без много шум. Финалът на сюжета беше в началото си.